

ZÁPADO ČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

Přípravné řízení

Zpracoval: Jan Turyna

Plzeň 2015

ZÁPADO ČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: **2014/2015**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan TURÝNA R10M0211P**
Osobní číslo: Studijní **M6805**
program: **Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Přípravné řízení**
Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod

2. Historický exkurz
3. Teoretické vymezení přípravného řízení
4. Platná česká právní úprava přípravného řízení
 - 4.1 Formy přípravného řízení
 - 4.2 Orgány jiné v přípravném řízení
 - 4.3 Procesní postup v přípravném řízení
 - 4.4 Rozhodnutí v přípravném řízení
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- Šámal, P., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J., Novotný F.: Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003, 1443 s., ISBN 80-7179-741-3
- Růžička, M.: Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha : C. H. Beck, 2005, 1. vyd., 772 s. ISBN 80-7179-929-7
- Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha : LexisNexis, 2005. 158 s. ISBN 80-86199-93-2
- Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kolektiv.: Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 1009 s., ISBN 978-80-7400-496-4
- Vantuch, P.: K omezení významu přípravného řízení v návrzích nového trestního řádu. Trestněprávní revue č. 2/2008
- Musil, Jan: Přípravné trestní řízení - některé koncepční otázky. AUC Iuridica č. 4/2002

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce:

24. února 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Petr Kybíc, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 16. září 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal zpravidla sám ve své práci obvyklým.

27. 3. 2015

Turyňa Jan

Pod kování

Zde bych rád poděkoval Prof. JUDr. Janu Musilovi, CSc., za doporučení literatury a poskytnutí rad pro psaní mé práce.

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Exkurs do vývoje přípravného řízení v českých zemích.	10
2.1	Trestní řízení do roku 1850.	10
2.2	Trestní řády od roku 1850 do roku 1948.	11
2.3	Vývoj přípravného řízení od roku 1948 do současnosti.....	12
3	Teoretické vymezení přípravného řízení.	15
4	Česká právní úprava přípravného řízení.	19
4.1	Formy přípravného řízení.	19
4.1.1	Standardní přípravné řízení.	19
4.1.2	Rozšířené přípravné řízení.	20
4.1.3	Zkrácené přípravné řízení.	21
4.1.3.1	Specifika zahájení zkráceného přípravného řízení.....	24
4.1.3.2	Skončení zkráceného přípravného řízení.....	25
4.2	Orgány činné v přípravném řízení.....	25
4.2.1	Policejní orgán.	25
4.2.1.1	Policejní orgán ve stádiu prověřování.....	26
4.2.1.2	Policejní orgán ve stádiu vyšetřování.	26
4.2.2	Státní zástupce.....	27
4.2.3	Soud.	29
4.3	Procesní postup v přípravném řízení.	30
4.3.1	Postup před zahájením trestního stíhání.....	30
4.3.1.1	Podnět.....	30
4.3.1.2	Záznam o zahájení úkonů trestního řízení.....	32
4.3.1.3	Prověřování.....	33
4.3.1.4	Ukončení prověřování.....	40
4.3.2	Vyšetřování.	41
4.3.2.1	Zahájení trestního stíhání.	42
4.3.2.2	průběh vyšetřování (vyšetřovací úkony).....	45
4.3.2.3	Výslech obviněného a svědka.	45
4.3.2.4	Odborné vyjádření a znalecký posudek.	46
4.3.2.5	Zvláštní způsoby dokazování.....	47
4.3.2.6	Zajišťovací úkony.....	49
4.3.2.7	Skončení vyšetřování.	53
4.3.3	Specifika řízení proti mladistvému.....	55

4.4	Rozhodnutí v přípravném řízení.....	55
4.4.1	Obžaloba.....	56
4.4.2	Zastavení trestního stíhání.....	58
4.4.3	Postoupení věci jinému orgánu.....	60
4.4.4	Přerušování trestního stíhání.....	60
4.4.5	Odklony v přípravném řízení.....	61
4.4.5.1	Dohoda o vině a trestu.....	62
4.4.5.2	Narovnání.....	63
4.4.5.3	Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	64
4.4.5.4	Odstoupení od trestního stíhání mladistvého.....	64
4.4.6	Odložení a dočasné odložení věci.....	64
5	Závěr.....	66
6	Resumé.....	67
7	Seznam použité literatury.....	68

Seznam zkratk:

TrZ – Zákon . 40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

T – Zákon . 141/1961 Sb. O trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů .

LZPS – Usnesení předsednictva české národní rady . 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

GIBS – Generální inspekce bezpečnostních sborů .

ZoP – Zákon . 273/2008 Sb. O policii ČR ve znění pozdějších předpisů .

EÚLP – Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

1 Úvod

Tématem mé práce je právní řízení, které jakožto jeden z nejastji novelizovaných úseků trestního řízení představuje materii, na níž se postupem času vypracovaly různé názory, které se odlišují jak pohledem na právní řízení jako celek, tak na jeho jednotlivé aspekty. Aste rozsáhlé novelizace a změny pojetí právního řízení svědí o tom, že stále nebyla nalezena jeho optimální podoba, kterou by bylo možné upravovat jen dílčími novelizacemi. O aktuálnosti tohoto tématu svědčí i plánované zásahy do podoby právního řízení, které jsou zachyceny ve včasném záměru k chystané rekodifikaci trestního práva procesního.

Právní řízení je úsekem trestního řízení, v němž se stávají různé potřeby směřující k naplnění znaků demokratického právního státu a potřeby potírání kriminality. Z tohoto hlediska se jedná o oblast, v níž musí být jakákoliv legislativní změna pečlivě promyšlena, aby byl její zásah do ústavou zaručených práv a svobod omezen na minimum. Je tedy na místě věnovat této problematice zvýšenou pozornost.

Má práce je založena na stěžejní části vnované platné právní úpravě použité v České republice, která je doplněna vzhledem do historického vývoje a teoretickým vymezením pojmu právní řízení. Vzhledem ke komplexnosti tématu je ve stěžejní části rozebíráno právní řízení jako celek se zaměřením na jeho nejdůležitější prvky, kterými jsou jeho formy, orgány, průběh a rozhodnutí v něm. Při rozebírání jednotlivých prvků se zaměří především na úlohu, kterou mají ve vztahu ke zbytku trestního řízení a zejména na jejich vztah k navazujícímu řízení před soudem.

První část stěžejní kapitoly je věnována formám právního řízení a jejich uplatnění v trestním řízení. Na to navazuje část, v níž se zaměří na orgány činné v právním řízení a na vymezení jejich úlohy a vzájemných vztahů v rámci právního řízení. Část této pojednává o samotném průběhu jednotlivých stádií právního řízení. Poslední subkapitola je pak zaměřena na různé druhy rozhodnutí, která jsou vydávána v rámci právního řízení.

2 Exkurs do vývoje práva trestního řízení v českých zemích

2.1 Trestní řízení do roku 1850

Vývoj moderního práva trestního řízení pokračoval až v průběhu 18. století. Vývoj, který přerodil v jeho moderní formu přecházel, však začal již ve 14. století, když se vedle řízení založeného na soukromé žalobě začalo objevovat i řízení inkvizitní, které bylo přejímáno z kanonického práva. To se nejprve objevilo v právu městském a postupem času bylo přeneseno i do práva zemského. Došlo tak k přechodu od veřejného ústního řízení k řízení neveřejnému písemnému. Dalším významem tohoto přechodu bylo postupné posilování pozice žalobce, jehož povinnost předsvědčit žalovaného před soud s pomocí vlastních prostředků byla v 16. století nahrazena soudním předsvoláním.¹

Převodní pojetí trestního práva bylo založeno na principu msty vůči pachateli. Trestní právo zde bylo rozděleno na obyčejnou trestnou odpovědnost, u níž byl uplatňován princip svépomoci a trestnou odpovědnost mířenou proti zájmu panovníka, jenž měl k dispozici státní aparát. Od tohoto modelu se postupně opouštělo a přecházelo se k silnému postavení státu a omezení soukromého řešení sporů.²

Středověké pojetí práva trestního řízení bylo z velké části založeno na získávání iracionálních trestních prostředků, jakými byly pískáha, ordál nebo tortura. Tímto způsobem dokazování byl kladen důraz na formální hodnocení trestních činů, aniž by měl poskytnout soud prostor pro hodnocení jejich skutečné viny.³

K odstranění dualismu českého práva došlo v roce 1707 vydáním tzv. Hrdelního řádu císaře Josefa I. pro Čechy, Moravu a Slezsko, kterým byla zároveň oddělena právní úprava trestního řízení od řízení civilního. Tím byla zavedena možnost inkvizitního procesu vedle procesu obžalovacího. Na tento dokument navazoval Tereziánský trestní zákoník, který již za primární druh procesu označil ten inkvizitní.³

Tereziánský trestní zákoník byl posledním řádem s prvky středověkého trestního řízení. Stále se v něm uplatňovaly přetrvávající prvky jako presumpce viny, zákonné trestní teorie a až do roku 1776 možnost, být v omezené míře,

¹ VOJÁČEK, L. a kol. České právní dějiny. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8 strana 181

² Tamtéž, strana 172

³ CÍSAŘOVÁ, D. a kol. Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. 871 s. ISBN 80-7201-594-X strana 414

uplatovat torturu. K odklonu od těchto nástrojů trestního řízení došlo až v trestním řádu Josefa II. z roku 1788.

2.2 Trestní řády od roku 1850 do roku 1948

Trestním řádem vydaným 17. ledna 1850 došlo k významné rekodifikaci trestního procesu, když bylo zemské právo, které bylo stále značně ovlivněno právem středověkým, nahrazeno úpravou inspirovanou pokrokovými trestními řády z počátku 19. století. Tento trestní řád přinesl pozitivní zásady trestního řízení, kterými byly zásady ústnosti a veřejnosti hlavního líčení, volné hodnocení důkazů a zásada materiální pravdy. Spolu s těmito zásadami nově upravil i existenci porotních soudů a soustavu státních zastupitelství, která byla projevem zavedení obžalovací zásady do trestního řízení.⁴

Právě zavedení obžalovací zásady bylo prvním krokem vedoucím k dnešnímu pojetí správního řízení v etnicky postavení orgánů v něm vystupujících. Státní zástupci byli povinni stíhat všechny trestné skutky, o nichž se dozvěděli z úřední povinnosti. Z tohoto pravidla vybočovaly tzv. soukromoprávní delikty, jejichž stíhání bylo ponecháno na vůli poškozeného. Vedle této povinnosti vykonávali dozor nad průběhem správního vyšetřování. Ten spočíval v nahlížení do spisů, dohledu nad zákonným průběhem vyšetřování a právu se ho přímo účastnit. Tento dozor byl vykonáván v několika stupních, když byl státní zástupce povinen každý měsíc podávat vrchnímu státnímu zástupci zprávu o vyřízení vyšetřování. Vrchní státní zástupce měl obdobnou povinnost vůči ministerstvu spravedlnosti.⁵

Životnost tohoto trestního řádu však byla pouze minimální, když již v roce 1853 došlo k jeho nahrazení a návratu k předchozí úpravě. Z tohoto návratu byly vyřazeny státní zastupitelství, která byla ponechána. Tento krok byl proveden na základě návratu k absolutistickému modelu vlády.

Ke stále modernizaci trestního procesu tak došlo až v reakci na ústavní změny provedené v prosincové ústavě z roku 1867. Na tyto se navázalo přijetím trestního řádu 23. května 1873. Tento trestní řád byl návratem k principům upraveným v trestním řádu z roku 1850.

Samotné správní řízení konané podle trestního řádu z roku 1873 bylo možné vést v několika formách. Bylo odlišeno správní vyhledávání a správní

⁴ SCHELLE, K. a kol., Vývoj trestního řízení. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, 100 s., ISBN 978-80-7418-139-9 strana 30

⁵ Tamtéž, strana 32

vyšetování, přičemž vyhledávání se dále dělilo na prováděné policií a soudem. Zatímco při právním vyhledávání v podání policie bylo úřední inštitucí, jejíž výsledky neměly vliv na řízení před soudem, tak pokud bylo prováděno vyšetřujícím soudcem, byl jeho význam staven na rovinu právního vyšetřování. Provedení právního vyšetřování bylo podmíněno návrhem oprávněného žalobce, tedy jakousi obdobou dnešního usnesení o zahájení trestního stíhání. Jelikož se jednalo o inštituci prováděnou vyšetřujícím soudcem, byly její výsledky podkladem pro soudní řízení.⁶

Přestože v tomto postupu lze spatřovat jistou podobnost s dnešní úpravou práva při právním řízení, je zásadní rozdíl v postavení ústavních orgánů. V úpravě trestního řádu z roku 1873 má dominantní postavení vyšetřující soudce a úloha státního zástupce byla redukována na postavení strany sporu.

Po vzniku československé republiky byl trestní řád z roku 1873 převzat recepčním zákonem a jeho platnost se tak prodloužila, až do roku 1950, kdy byl nahrazen v rámci tzv. právníké dvouletky. Na základě recepční normy byl přijat jak rakouský trestní řád, tak i uherský trestní řád. Došlo tak nastolení dualismu právní úpravy, který byl odstraněn až přijetím nového trestního řádu po druhé světové válce.

Přestože byly použity právní předpisy z období Habsburské monarchie, byla jeho aplikace poznamenána přijetím nové ústavy, ve které byly zakotveny nové hodnoty v podobě náležitostí demokratického právního státu, a bylo vyloučeno použití všech ustanovení, které by s nimi byly v rozporu.

Pro potřeby nově vzniklého státu byl trestní řád postupně novelizován, když bylo opuštěno používání pojmu návladní a bylo zavedeno označení prokurátor pro jedinstvo státního zastupitelství.

V právu existence první republiky docházelo ke snahám o právní rekodifikaci, která by překonala právní dualismus v oblasti trestního řízení, avšak přestože byl návrh nového zákona o právu přijat již v roce 1923, k jeho přijetí nedošlo a veškeré snahy o rekodifikaci trestního práva procesního byly zastaveny vznikem Protektorátu Čechy a Morava.

2.3 Vývoj právního řízení od roku 1948 do současnosti

V souvislosti se změnou typu republiky na tzv. lidovou, došlo v rámci právníké dvouletky k rekodifikaci trestního práva procesního. Tato rekodifikace

⁶ CÍSAŘOVÁ, D. a kol. Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. 871 s. ISBN 80-7201-594-X strana 415

byla provedena zákonem 87 Sb. ze dne 12. 7. 1950. Tento trestní řád odstranil dualismus právní úpravy v oblasti trestního práva.

Výrazné změny nastaly ve struktuře trestního řízení, když došlo k výraznému posílení fáze přípravného řízení. To se tak následkem omezení obhajovacích práv a faktického neaplikování demokratických ustanovení stalo stěžejní fází trestního řízení.⁷

Na nedostatky tohoto trestního řádu reagoval trestní řád z roku 1956, který řádně odpolitizoval trestní řízení. V oblasti přípravného řízení došlo k zavedení nového orgánu, jímž byl vyšetřovatel prokuratury, který vykonával vyšetřování v případech závažné kriminality, a byl podřízen přímo prokurátorovi. Prokurátor získal rozhodující postavení v průběhu přípravného řízení, když mu byla přiznána rozsáhlá oprávnění, jimiž mohl zasahovat do činnosti vyšetřujících orgánů. Další novinkou tohoto trestního řádu bylo zavedení předložení obžaloby, které sloužilo jako předložení soudní kontroly dostatečnosti vyšetřování.

Tento trestní řád byl významným krokem směrem k novodobému pojetí trestního řízení, v činnosti byl ponechán pouze pět let. Jeho krátká platnost byla dána spíše potřebou odrazit ústavní změny nežli potřebou opravy nedostatků v právní úpravě.

Nový trestní řád, přijatý zákonem č. 38/1961 Sb., který je platný dodnes, přebíral systematiku řádu předchozího a doplnil ji o ustanovení obecné části, zejména o základní zásady trestního procesu.

V průvodním znění tohoto řádu bylo přípravné řízení jednotnou formou představovanou vyšetřováním. Od tohoto pojetí bylo upuštěno zákonem č. 57/1965 Sb., který zavedl vedle vyšetřování i formu vyhledávání. Tato forma byla určena k rychlému projednání méně závažných věcí a ve spoustě aspektů se podobala dnešnímu zkrácenému přípravnému řízení.

Ranou pro postupnou modernizaci trestního práva procesního bylo přijetí zákonného opatření federálního shromáždění č. 99/1969 Sb., které pro potřeby normalizace zavedlo seznam postupů a trestních činů, zejména zaměřených na potlačení politických práv, u nichž se nekonalo přípravné řízení a řízení před soudem bylo prováděno před samosoudcem.⁸ Neprovedením přípravného řízení

⁷ SCHELLE, K. a kol., Vývoj trestního řízení. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, 100 s., ISBN 978-80-7418-139-9 strana 63

⁸ Tamtéž, strana 71

bylo zasahováno do práv obviněného a odpadly dozorové nástroje pro kontrolu zákonnosti postupu orgánů iných v trestním řízení.

K dalším významným změnám došlo až v devadesátých letech následkem změny politického režimu. Tyto změny reagovaly zejména na zavedení katalogu lidských práv a na technický pokrok a s ním spojené nové možnosti vyšetřujících orgánů. Naopak o inspiraci právní úpravou z období Habsburské monarchie lze hovořit u zavedení institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného, který se v určitých aspektech podobá soukromoprávním deliktům z 19. století.

V souvislosti se zvýšením ochrany lidských práv byla na některá rozhodnutí v přípravném řízení svěřena do rukou soudců, čímž měla být garantována nezávislost a nestrannost při takovém rozhodování.

Zákonem č. 292/1993 Sb. bylo zrušeno rozdělení přípravného řízení na dvě formy a byla ponechána pouze jednotná forma vyšetřování. Namísto toho došlo k rozdělení přípravné fáze trestního řízení na stádium prověření a na následně plynule navazující stádium vyšetřování.⁹

Poslední rozsáhlou změnou v úpravě trestního řízení byla tzv. velká novela přijatá zákonem č. 265/2001 Sb., která zahájila proces oslabování přípravného řízení ve prospěch řízení před soudem. S tím souvisí výrazné omezení úkonů prováděných v přípravné fázi trestního řízení. Opět byly zavedeny různé formy přípravného řízení v podobě řízení standardního a zkráceného. Zároveň s tím došlo k odstranění orgánu vyšetřovatele a rozšíření oblasti dozoru státního zástupce na stádium prověření.

⁹ SCHELLE, K. a kol., Vývoj trestního řízení. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, 100 s., ISBN 978-80-7418-139-9 strana 72

3 Teoretické vymezení p ípravného ízení

P ípravné ízení je fází trestního ízení p edcházející fází ízení p ed soudem. Jedná se o pravidelnou sou ást kontinentálního modelu trestního ízení. P í normotvorb v oblasti trestního ízení se v oblasti p edsoudní fáze st etávají jeho dva modely, které se odlišují vztahem p ípravného ízení a ízení p ed soudem. Tyto modely se odlišují prost ednictvím rozsahu dokazování provád ěného v p edsoudní fází trestního ízení a možnosti uplatn ění jeho výsledk v ízení p ed soudem. První model je založen na silném postavení p ípravného ízení, v n mž dochází k rozsáhlému dokazování. Je tak provedena podrobn ější p íprava pro ízení p ed soudem, ímž je usnadn ěna a zrychlena jeho íinnost. Jako protiklad se tím samotná p edsoudní fáze výrazn ě protahuje a dochází k prodlev mezi spácháním trestného íinu a postavení obvin ěného p ed soud, což lze považovat spolu s omezením zásady bezprost ednosti za slabiny tohoto modelu.

V druhém pojetí je p ípravné ízení pojímáno striktn ě jako p íprava pro ízení p ed soudem, v n mž jsou pouze zjiš ovány prameny d kaz ě a k jejich provád ění dochází pouze v minimálním nezbytném rozsahu. Dochází tak sice k prodloužení ízení p ed soudem, to však nedosahuje takových rozm ěr jako je tomu p í prodlužování fáze p edsoudní. Vzhledem k faktu, že kvalita r zných d kaz ěm že s postupem ásu klesat, není možné zavést tento model v jeho striktní podob ě, aniž by bylo v p ípravném ízení dokazování umožn ěno alespo pro nezbytné p ípady.

P í porovnání t chto dvou model ě sehrává významnou roli požadavek spravedlivého procesu zakotvený vedle vnitrostátní úpravy také v l. 6 EÚLP. Tento požadavek klade d raz na umožn ění uplatnit obhajovací práva v co nejširším rozsahu, což je možné zejména v soudní fází trestního ízení. To má za následek p íklon k modelu slabého p ípravného ízení se silným vlivem hlavního lí ení, což se projevuje i p í vývoji ěského trestního procesu, který se postupn ě eorientovává na tento model.¹⁰

V p ípravném ízení dochází ke st et ěm základních požadavk ě kladených na trestní proces. St etává se zde pot eba v c náležit ě objasnit s pot ebou rychlého pr ěb hu trestního ízení. Tento spor zasahuje významn ě do práv osoby, proti níž se ízení vede. Na jedné stran ě zde stojí právo osoby, aby orgány ínné v trestním ízení vyhledávaly i d kazy v její prosp ěch, na což m ěže mít významný vliv práv

¹⁰ MUSIL, J., Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava vyšetřovatele. Kriminálnístika. 1994, č. 1,

tlak vyvíjený na rychlý průběh trestního řízení. Na druhé straně pak stojí jeho právo na ušetření negativního dopadu, který na něj může působit v průběhu trestního řízení, a zejména pak v po zahájení trestního stíhání.

Další problém přináší prvky silného procesního řízení. Tyto prvky vedoucí k provádění dle již v procesním řízení s sebou přináší otázku, v jaké míře je možné omezit právo na obhajobu za účelem provedení úkonů nezbytných pro objasnění věci. Zde se střetává veřejný zájem na potlačení kriminality se soukromým zájmem spočívajícím v ochraně práv konkrétního jednotlivce. Přestože ochrana obhajovacích práv je zejména soukromým zájmem nelze pominout ani její veřejný prvek spočívající v zájmu společnosti na zajištění spravedlivého procesu. K narušení práv osoby, proti níž je řízení vedeno, dochází zejména znemožněním její účasti na některých úkonech a v narušování práv spojených s ochranou soukromí.

Na základě výše uvedených problémů je pro procesní řízení nezbytná přítomnost kontrolních mechanismů směřujících ke garanci jeho zákonného průběhu a dodržování základních lidských práv.¹¹

Procesní řízení sice není stěžejní částí trestního řízení, ale má svou nezastupitelnou roli při vytváření podkladů pro klíčové řízení před soudem. Nezbytnost procesního řízení spočívá zejména ve větší flexibilitě oproti řízení před soudem. Orgány činné v procesním řízení jsou mnohem lépe vybaveny personálně i odborně pro rychlou reakci na podněty poukazující na páčání kriminální činnosti než soud, jehož zdroje nejsou pro takovou činnost určeny.

Nový právní řád vymezuje procesní řízení v §12 odst. 10 Tiskrze jeho časové ohraničení. Z tohoto vymezení je patrné, že se jedná o úsek trestního řízení, který nemá jednu předepsanou podobu, ale je proměnlivý v závislosti na okolnostech, za nichž je v konkrétním případě zahajován a za nichž končí. Následkem toho je rozlišení jednotlivých forem procesního řízení, a to jak z hlediska obsahu, tak z hlediska toho, kterými jeho stádii daná věc projde.

Obecně lze říci, že procesní řízení je zahajováno v okamžiku, kdy je odvodněn závěr, že byl spáchán trestný čin. Způsob, kterým v tomto okamžiku k zahájení dojde, se odvíjí od množství a obsahu informací, kterými orgán zahajující procesní řízení disponuje. V české právní úpravě se rozlišují dva způsoby zahájení. Prvním je sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení

¹¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. strana 469

nebo jemu bezprostředně předcházející neopakovatelné i neodkladné úkony. Druhým je pak zahájení trestního stíhání, k němuž dochází, pokud orgán disponuje dostatkem informací od vodujícího okamžité vedení řízení proti konkrétní osobě. Tím zákonodárce klade důraz na procesní ekonomii, když dává prostor pro vynechání jednoho stádia, které by bylo ad hoc nadbytečné, a upřednostňuje potřebu rychlého provedení před soudní fází řízení.

Na skončení přípravného řízení lze nahlížet ze dvou perspektiv. Tou první je jeho zákonné ohraničení obsažené v §12 odst. 10 T, jímž je vydání rozhodnutí, kterým se ukončuje před soudní fází trestního řízení. Druhá je vázána na otázku, zda se jedná opravdu o dokončení této fáze v daném trestním řízení. Rozdíl spoívá v možnosti soudu vrátit věci do přípravného řízení k dalšímu došetření. Z tohoto pohledu lze přípravné řízení považovat za definitivně skončené až v okamžiku, kdy došlo k vydání rozhodnutí a takový postup soudu již nelze uplatnit.

Teorie vymezuje tyto i základní funkce, které slouží k naplnění účelu přípravného řízení, jímž je náležitě zjištění a objasnění trestného činu, osoby pachatele a zjištění v cílových prohledávacích úkonech řízení před soudem. První funkcí je vyhledání skrytých informací relevantních pro objasnění trestného činu. Tatoinnost je sice prováděna zejména v rámci přípravného řízení, ale nikoli výhradně. K vyhledávání dochází již před zahájením trestního řízení, v rámci preventivní a odhalovacíinnosti.¹²

Na vyhledávací funkci navazuje funkce fixační, která po orgánechinných v přípravném řízení vyžaduje, aby zajistily ohrožené věci, takovým způsobem, který je uchová pro potřebu řízení před soudem. Nástroji pro naplnění této funkce jsou zejména zajišťovací úkony a neodkladné i neopakovatelné úkony, které prostupují celým přípravným řízením.¹³

Významnou roli v rámci celého trestního řízení zastává funkce verifikační, která působí jako filtr, který má zabránit zahlcování soudní přírody, v nichž není dostatek důvodů k závěru, že je obviněná osoba pachatelem trestného činu. Zároveň skrze tuto funkci dochází k ochraně obviněných osob, jimž by mohla být způsobena újma již samotným projednáním věci před soudem.

¹² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. strana 470

¹³ FRYŠTÁK, M., Pojem přípravné řízení, jeho účel, význam a funkce z pohledu soudní judikatury. Trestněprávní revue, 2014, č. 7-8 strana 162

Poslední funkcí právního řízení je funkce odklonná, která odráží moderní metody směřující spíše než k uplatnění trestu k nápravě sociálních vztahů, které byly narušeny trestnou činností.

V literatuře je možné se setkat i se stručnějším vymezením funkcí právního řízení, rozdělením na funkci rozhodovací, je definována jako opatření dle zákona pro rozhodnutí, zda má být podána obžaloba nebo má být upuštěno od dalšího trestního stíhání a funkci zajišťovací, jejíž podstata je stejná jako u výše uvedené funkce fixační.¹⁴

Významnou roli v před soudní fázi trestního řízení zaujímají základní zásady trestního řízení, které jsou určitým garantem zachování principů, na nichž je založen právní stát. S ohledem na povahu právního řízení je použití některých těchto zásad v právním řízení omezeno nebo dokonce vyloučeno.

¹⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. Vydání. Praha: Leges, 2013 ISBN978-80-87576-44-1 strana 495

4 eská právní úprava p ípravného ízení

V eském právním ádu je st žejní úprava p ípravného ízení obsažena v ásti druhé T . V té je obsažena úprava všech t í jeho forem. Nejedná se však o jediný zdroj, a to ani v rámci T , v n mž je dále upraveno ohrani ení p ípravného ízení ve výkladových ustanoveních §12 odst. 10 a základní zásady trestního ízení obsažené v §2.

Vedle T je úprava p ípravného ízení upravena i v zákon o soudnictví ve v cech mládeže a v zákon o odpovědnosti právnických osob. Tyto zákony neobsahují komplexní úpravu, ale pouze odlišnosti od obecné úpravy obsažené v T , které se aplikují v rámci p ípravného ízení konaného proti osob , na kterou se tyto zákony vztahují.

Právní úpravu p ípravného ízení zast ešují normy obsažené v ústavních zákonech a mezinárodních smlouvách, zejména pak v LZPS, které stanovují hranice pro jednání orgán inných v p ípravném ízení.

4.1 Formy p ípravného ízení

Novela T provedená zákonem . 265/2001Sb. opustila jednotné pojetí p ípravného ízení a nahradila ho úpravou založenou na rozd lení podle závažnosti trestného ínu a jeho p edpokládané skutkové složitosti. T ve své úprav hovo í obecn o p ípravném ízení a zvláš upravuje p ípravné ízení zkrácené, jež je ur eno pro ešení mén závažných p ípad . Trestn právní nauka dále d lí obecnou úpravu na p ípravné ízení standardní a na p ípravné ízení rozší ené konané u trestných ín podle §168 odst. 1.

Vedle závažnosti a složitosti vyšet ovaného trestného ínu je jedním z ur ujících moment pro rozt íd ní jednotlivých etap p ípravného ízení skute nost, zda již bylo zahájeno trestní stíhání sd lením obvin ní dle §160 odst. 1. Tento ur ovatel d lí p ípravné ízení na ást p ed zahájením trestního stíhání zam enou na získání informací vedoucích k potvrzení podez ení, že byl spáchán trestný ín, a na ást po zahájení trestního stíhání, ve které se vede vyšet ování proti již známému pachateli.

4.1.1 Standardní p ípravné ízení

Jedná se o základní formu p ípravného ízení obsahující všechna jeho stádia a poskytující plné možnosti orgán m inným v p ípravném ízení. Standardní p ípravné ízení se koná vždy, pokud p edm tný trestný ín nespadá pod úpravu zkráceného nebo rozší eného p ípravného ízení.

Jeho právní úprava je obsažena v hlavách devět a deset T. Z hlavy desáté je nutno vyjmout ustanovení oddílu třináct a osm, které upravují zbylé formy přípravného řízení. Vzhledem k tomu, že se jedná o úpravu obecnou, která je často užívána i v ostatních formách, je tato problematika blíže řešena v kapitole 4.3 této práce.

4.1.2 Rozšířené přípravné řízení

Tato ve své úpravě pojem rozšířeného přípravného řízení nepoužívá, obsahuje však oddíl nazvaný „zvláštní ustanovení pro vyšetřování na kterých trestných činech“. Tyto trestnými činy jsou myšleny takové, které jsou ve fázi řízení před soudem projednávány v prvním stupni před soudem krajským, tyto jsou uvedeny v §17 odst. 1 T. Okruh trestných činech projednávaných v prvním stupni před krajským soudem byl novelizací provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. rozšířen v souvislosti s přijímáním nového trestního zákoníku. Toto rozšíření bylo odvodněno potěbou podadit nově předané trestné činy vyznačující se svou složitostí pod úpravu rozšířeného vyšetřování.¹⁵

Zákonná úprava rozšířeného přípravného řízení zahrnuje pouze úsek vyšetřování, které se při její aplikaci označuje jako vyšetřování rozšířené. Na rozdíl od úpravy standardního a zkráceného přípravného řízení nezahrnuje postup před zahájením trestního stíhání ani zvláštní ustanovení o rozhodování po skončení vyšetřování. Rozšířené přípravné řízení tak, vzhledem ke své úpravě obsahující jen část přípravného řízení, spíše než samostatnou formu představuje modifikaci řízení standardního. Tomu odpovídá i subsidiární použití obecné úpravy vyšetřování.

Vzhledem k předpokládané složitosti a závažnosti věcí spadajících pod formu rozšířeného přípravného řízení je pro potěbu rozšířeného vyšetřování opuštěno od některých omezení, jež by jinak znesnadňovaly práci policejního orgánu.

Význam rozšířeného přípravného řízení spoívá zejména v oblasti dokazování, která je v porovnání se standardním přípravným řízením mnohem více zaměřena na zachycení důkazů ve formě použitelné pro řízení před soudem. Rozsah, v němž jsou prováděny důkazy, je při rozšířeném vyšetřování omezen pouze jejich potěbností pro rozhodnutí státního zástupce o podání obžaloby nebo

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.

jiného rozhodnutí.¹⁶ V tom lze spatřovat částečný odklon od některých základních principů trestního řízení, které ustupují požadavku na objasnění závažné kriminality.

V souvislosti s dokazováním nastává problém, který se vztahuje k situacím, kdy dojde v průběhu vyšetování k překvalifikování skutku na jiný trestný čin. Následkem toho může dojít ke změně formy vyšetování v jeho průběhu. To má za následek neadekvátnost postupu policejního orgánu v průběhu vyšetování, zejména v případech, kdy dojde ke změně rozšířeného na standardní vyšetování. Tak spoívá v provedení výsledků již v přípravném řízení na základě §169 odst. 1 T. Dojde-li k překvalifikování skutku, ponechává T takto provedené důkazy jako součást důkazního materiálu bez ohledu na fakt, že byly provedeny na základě již neaktuální právní kvalifikace v režimu rozšířeného vyšetování. Policejní orgán se tak dostává při sepisování usnesení o zahájení trestního stíhání do situace, kdy je pro něj z hlediska jeho dalšího postupu výhodné kvalifikovat skutek jako závažnější trestný čin a později kvalifikaci změnit. Takový postup policejního orgánu je nežádoucí a je považován za obcházení zákona. Jako kontrola zde působí soud v soudní fázi řízení, který takto získaný důkaz nepřipustí, pokud byla právní kvalifikace zjevně v rozporu s provedenými důkazy.¹⁷

Při opačném postupu, kdy bylo vedeno standardní vyšetování namísto rozšířeného tento problém nenastává, jelikož byla použita úprava pro vyšetující orgán působící v rámci úpravy.¹⁸

4.1.3 Zkrácené přípravné řízení

Zkrácené přípravné řízení je formou určenou k vyřízení skutků jednoduchých v čí, které se vyznačují nízkým stupněm závažnosti. Na rozdíl od rozšířeného přípravného řízení je jeho právní úprava komplexní a aplikuje se zcela samostatně bez subsidiárního použití ustanovení o standardním přípravném řízení.

Smyslem zakotvení této formy přípravného řízení do T bylo zrychlení trestního řízení a snížení zátěže policejních orgánů. Jedná se o jednofázové řízení,

¹⁶ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. strana 362

¹⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2175

¹⁸ VANTUCH, P., Obhajoba obviněného. 3. Doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 666 s. ISBN 978-80-7400-321-9 strana 229

v němž probíhá pouze provování. Nemusí se tak provádět zdlouhavé vyšetování u případů, které je možné uzavřít pouze na základě poznatků získaných provování.¹⁹

Podstatou zkráceného přípravného řízení je neformální zjištění skutku, osobou dle vodní podezření a zajištění důkazů. V jeho průběhu nedochází k zahájení trestního stíhání vydáním usnesení a po obětech trestního stíhání se pojí až s podáním návrhu na potrestání. Osoba, proti níž se řízení vede, tak nenáleží status obviněného. To by bez dalšího znamenalo výrazné omezení jejích práv v před soudní fází trestního řízení. Tomu zabráňuje § 179b odst. 2 TŘ, který podezřelému v rámci zkráceného přípravného řízení připouští všechna práva obviněného včetně práva zvolit si obhájce. Podezřelému tak nejsou krácena jeho obhajovací práva, zejména s ohledem na skutečnost, že zkrácené přípravné řízení se striktně drží ústelu přípravného řízení, jímž je přípravení podkladů pro řízení před soudem, a jen zcela výjimečně v něm dochází k provádění důkazů. To je přípustné pouze při postupu podle §158 odst. 3 TŘ a provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.

Policejní orgán má na základě gramatického výkladu § 179a TŘ povinnost při naplnění zákonných podmínek konat zkrácené přípravné řízení. Ten je založen na použití slovního spojení „řízení se koná“, které nenechává policejnímu orgánu prostor k uvážení, kterou formou přípravného řízení zvolí. To však neplatí zcela, jelikož charakteristika některých podmínek, které je třeba splnit, je natolik nekonkrétní, že dává policejnímu orgánu prostor pro posouzení, zda jsou ad hoc naplněny nebo ne, a tím i zda bude zahájeno zkrácené přípravné řízení.²⁰

Pro aplikaci právní úpravy zkráceného přípravného řízení je třeba splnit sadu podmínek jak pozitivních, tak negativních. Pozitivní podmínky jsou upravené v § 179a odst. 1 TŘ. Ten stanoví okruh trestných činů, u nichž lze konat zkrácené přípravné řízení. Jako úroveň zde přisobí závažnost trestného činu, který musí v první stupni spadat do věcné příslušnosti okresního soudu a nesmí za něj být možné stanovit trest odnětí svobody přesahující pět let. Vedle této podmínky, musí být naplněn předpoklad rychlého vyřízení věci v před soudní fází, jehož výsledkem bude postup věci do fáze řízení před soudem. Tato podmínka se skládá ze dvou částí.

¹⁹ FRYŠTÁK, M., Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti. Trestněprávní revue, 10/2012, s. 235

²⁰ ŠÁMAL, P., Zkrácené přípravné řízení. Trestněprávní revue 2002, č. 1, s. 5

První částí jsou zákonem stanovené alternativní předpoklady odvolání z důvodu ujetí závazku rychlého vyřízení věci, jimiž jsou zadržení pachatele p i inu nebo bezprostřední poměrem nebo zjištění skutečností odvolání ujetých zahájení trestního stíhání, které zároveň nasvědčují možnosti postavit podezřelého v brzké době před soud. Zatímco předpoklad zadržení pachatele p i inu je jasně definován, tak předpoklad obsažený v §179a odst. 1 písm. b) T i je poměrně neurčitý a dává široký prostor pro zhodnocení policejního orgánu, zda danou skutečností pod tuto definici podléhá.

Druhou částí je časové omezení, které je vyjádřeno dvoutýdenní lhůtou obsaženou v §179b odst. 4 T i. Poátek b hu této lhůty je stanoven na okamžik sdělení podezření, jehož součástí je i právní kvalifikace. Ke změně poátku b hu lhůty došlo novelizací provedenou zákonem . 274/2008 Sb., když bylo nahrazeno předvolání znění, které za poátek b hu určovalo okamžik přijetí trestního oznámení nebo jiného podnětu. Tímž byla odstraněna fixace na konkrétní událost, která nebyla plně ovládnuta policejním orgánem, došlo ke zmírnění této lhůty, když se do ní nadále nezapočítává úsek od obdržení podnětu do sdělení obvinění. V praxi tak došlo k jejímu faktickému prodloužení, když bylo policejnímu orgánu umožněno konat úkony v režimu standardním předprávním řízení a až následně zahájit řízení zkrácené. Tím došlo k porušení hlavního důvodu, pro nějž byla úprava přijata, tedy zrychlení trestního řízení.²¹

Vedle výše uvedených podmínek jsou obsaženy v §179f odst. 1 T i podmínky negativní, které brání jak zahájení, tak pokračování zkráceného předprávním řízení. První podmínkou je situace, kdy jsou dány důvody vazby, a podezřelého není možné do 48 hodin předat soudu společně s návrhem na potrestání. Tato podmínka vychází z podmínek uvalení vazby, mezi nimiž je předchozí zahájení trestního stíhání. Jelikož ve zkráceném předprávním řízení k zahájení trestního stíhání dochází až na jeho konci podáním návrhu na potrestání, nelze v jeho průběhu na podezřelého uvalit vazbu. Pokud tato situace nastane v průběhu, musí státní zástupce zahájit trestní stíhání a podat návrh na vzetí do vazby.

Druhou podmínkou je pak konání společného řízení o více trestných činech, z nichž alespoň jeden vyžaduje provedení vyšetřování a znemožňuje tak konání zkráceného předprávním řízení.

²¹ FRYŠTÁK, M., Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti. Trestněprávní revue, 10/2012, s. 235

4.1.3.1 Specifika zahájení zkráceného p ípravného ízení

Zkrácené p ípravné ízení se vzhledem k jeho zvláštnostem zahajuje specifickým zp sobem. Jelikož se jedná o formu založenou na postupu p ed zahájením trestního stíhání, je i její zahájení do zna né míry shodné. Zahajuje se tedy bu neodkladnými i neopakovatelnými úkony nebo sepsáním záznamu o zahájení úkon trestního ízení.

Na základ specifické povahy je nutné, aby podez elý byl obeznámen o form p ípravného ízení, které je proti n mu vedeno. Takové obeznámení však není sou ástí záznamu o zahájení úkon trestního ízení, ten tak musí být dopln n sou asným sepsáním záznam o zahájení úkon zkráceného p ípravného ízení, které musí být sou ástí spisu.²²

Od záznamu o zahájení úkon zkráceného p ípravného ízení je třeba odlišit sd lení podez ení, to je jeho ústním ekvivalentem, který musí být zachycený v protokolu. Ke sd lení podez ení je policejní orgán povinen nejpozd ji na za átku prvního výslechu. Jeho sou ástí musí být popis skutku, který je podez elému kladen za vinu, v etn okolností pot ebných pro nezam nitelnost skutku. Tento popis musí být dopln n o právní kvalifikaci sestávající z názvu trestného ínu a odkazu na jeho úpravu obsaženou v trestním zákon . Dalšími náležitostmi jsou místo a den sd lení podez ení, které slouží pot eb dozoru nad zachováním zákonné lh ty.

Nutností vymezit skutek se tento postup významn liší od postupu p ed zahájením trestního stíhání v rámci standardního p ípravného ízení. Vzhledem k absenci vyšet ování se nelze spokojit s vymezením skutkových okolností. Takovým postupem by bylo podez elému znemožn no bránit se v p edsoudní fázi proti konkrétn vymezenému skutku. Ten by mu byl oznámen až v návrhu na potrestání nebo p i vyjednávání dohody o vin a trestu.

Podez elý musí být vyslechnut, aby mu byla dána možnost vyjád it se ke všem okolnostem, které jsou mu kladeny za vinu. O tomto výslechu se sepíše protokol, jehož sou ástí je záznam o sd lení podez ení. Orgán konající ízení má povinnost doru it opis protokolu podez elému a jeho obhájci. Pro toto doru ení nestanoví T žádnou lh tu. Státnímu zástupci musí být opis protokolu odeslán do 48 hodin.

²² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 551

4.1.3.2 Skon ení zkráceného p ípravného ízení

K ukon ení zkráceného p ípravného ízení jsou oprávn ni policejní orgán a státní zástupce. Zatímco policejní orgán m že v c pouze odložit nebo odevzdat, tak státní zástupce je navíc oprávn n k podmín nému odložení návrhu na potrestání, podání návrhu na potrestání a návrhu na schválení dohody o vin a trestu. Státní zástupce ukon uje zkrácené p ípravné ízení rozhodnutím. Toto rozhodnutí vydává na základ vlastních poznatk nebo obsahu zprávy policejního orgánu o výsledku zkráceného p ípravného ízení. Obligatorními sou ástmi rozhodnutí jsou popis skutku a zjišt né d kazy ur ené pro použití p ízení p ed soudem.

4.2 Orgány inné v p ípravném ízení

Orgány innými v p ípravném ízení jsou na rozdíl od fáze ízení p ed soudem všechny ti orgány inné v trestním ízení. Rozdíl mezi orgány innými v trestním ízení a v ízení p ípravném je tak spíše teoretický, a lze ho spat ovat ve skute nosti, zda daný orgán v konkrétním p ípad p sobí pouze v p ípravném ízení nebo zaujímá roli i v ízení následujícím. Míra participace t chto orgán je rozdílná s ohledem na stádium p ípravného ízení a úkoly, jež jsou jim sv eny.

4.2.1 Policejní orgán

Pojem policejního orgánu je definován v § 12 odst. 2 T . Toto vymezení je však pouze obecné a nelze ho použít pro všechna stádia p ípravného ízení. Rozdílné pojetí je použito zejména v úprav vyšet ování, v n mž je okruh p íslušných policejních orgán redukován. Je to nezastupitelný orgán, jehož úloha spo ívá zejména ve vykonávání úkon , které nejsou vyhrazeny státnímu zástupci. Jeho nezastupitelnost se projevuje p edevším ve stádiu p ed zahájením trestního stíhání, p i n mž dochází k úkon m, jako je první zásah na míst ínu, zadržení podez elého nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkon . P i t chto úkonech nelze policejní orgán nahradit státním zástupcem vzhledem k pot ebnému vybavení, výcviku a odborné kriminalistické kvalifikaci.²³

Policejní orgán v p ípravném ízení podléhá dozoru státního zástupce, jehož pokyny je vázán. Zárove nedisponuje prost edkem, jímž by mohl odporovat takovým pokyn m, které považuje za nesprávné. Tím není dot ena jeho samostatnost a povinnost jednat na základ zásady oficiality z vlastní

²³ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 478

iniciativy. Pokyny státního zástupce je tak nutné brát jako usm r ování postupu policejního orgánu, nikoli jako spoušt cí mechanismus jeho innosti.

Základním úkolem policejního orgánu je napl ování ú elu trestního ízení. V p ípravném ízení se to projevuje povinností zajistit státnímu zástupci podklady pro rozhodnutí. K tomuto je oprávn n postupovat podle hlavy deváté T , postupem podle ZoP a dalších zákon .²⁴

4.2.1.1 Policejní orgán ve stádiu prov ování

P íslušnými k provedení prov ování jsou na základ §158 odst. 1 T všechny policejní orgány jmenované v §12 odst. 2 T . Tím je vytvo en prostor k p íjímání podn t k prov ení v ci co nejširším množstvím policejních orgán . Na rozdíl od stádia vyšet ování tak není kladen d raz na speciální odbornou zp sobilost policejního orgánu.

Úkolem policejního orgánu v postupu p ed zahájením trestního stíhání je faktické provád ní úkon pot ebných k prov ení skute ností nasv d ujících, že byl spáchán trestný in, zejména pak úkony uvedené v odstavci t etím. Ve svém po ínání je omezen dozorem státního zástupce, který je oprávn n zasahovat do innosti policejního orgánu takovým zp sobem, který je nutný k napln ní jeho povinností vyplývajících ze zásady legality.²⁵

4.2.1.2 Policejní orgán ve stádiu vyšet ování

Okruh policejních orgán p íslušných ke konání vyšet ování je omezen na útvary policie R, vojenské policie a GIBS. Generální zmocn ní pro policii R je obsaženo v § 161 odst. 2 T . Zbylé policejní orgány mohou vyšet ování konat jen za spln ní zákonem stanovených p edpoklad . Nelze zam ovat pojem policejních orgán a orgán konajících vyšet ování. Vedle skute nosti, že ne všechny policejní orgány jsou p íslušné k jeho konání, je okruh subjekt p íslušných k jeho provedení modifikován i oprávn ním kapitána lodi p í dálkové plavb . Toto oprávn ní je možno aplikovat pouze v od vodn ných p ípadech. Zakotvení požadavku, aby se jednalo o dálkovou plavbu, vyjad uje nouzovou povahu takového postupu. Takovou nouzí lze rozum t situace, v nichž není možné, aby vyšet ování provedl jinak p íslušný policejní orgán v p im ené dob

²⁴ FRYŠTÁK, M., Je nadále nezbytný téměř výlučný „monopol vyšetřování“ policie České republiky. Kriminálnístika. 2010, roč. 42, č. 2, s. 81-91 ISSN 1210-9150 strana 7

²⁵ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 490

Novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. byl zrušen útvar vyšetřování a byl vytvořen jednotný útvar kriminální policie a vyšetřování. Došlo tak ke sjednocení policejního orgánu a zrušení předchozího rozdělení na operativce a vyšetřovatele.²⁶

Přestože má být v případě vyšetřování policejní orgán často nahrazen státním zástupcem, má v jistém smyslu stále nezastupitelnou roli. Jelikož státní zástupce nedisponuje žádným aparátem, s jehož pomocí by prováděl vyšetřování, je i v případě, kdy ho vede, odkázán na spolupráci policejního orgánu. Zároveň policejní orgán disponuje útvary s vyšší odbornou způsobilostí, než může nabídnout početně nižší stav státních zástupců.²⁷

4.2.2 Státní zástupce

Postavení státního zástupce a jeho pravomoci se výrazně liší v závislosti na fázi trestního řízení. Zatímco v předprávném řízení má dominantní a nestranné postavení, tak v řízení před soudem je jeho úloha redukována na postavení strany a ztrácí tak na síle. Postup státního zástupce je ovládnut kolikami stěžejními zásadami trestního procesu, které by mohl působit jako vyrovnávací mechanismus mezi potřebou naplnit ve veřejném zájmu na stíhání trestné činnosti a nutností šetření práv osoby, proti níž je řízení vedeno.

K naplnění výše zmíněného ve veřejném zájmu slouží především zásady oficiality a legality, které vymezují povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, a to z vlastní iniciativy. Z této povinnosti jsou dány výjimky představující prvek zásady oportunity.²⁸ V pozdějších stádiích předprávného řízení se uplatňuje zásada akusace, která vymezuje státního zástupce jako jedinou osobu oprávněnou skrze podání obžaloby nebo její alternace přenést trestní řízení z předprávní fáze do fáze řízení před soudem.

Proti těmto zásadám zaměřeným spíše směrem k postavení osoby před soudem jsou postaveny především zásada zajištění práva na obhajobu a zásada zjištění skutkového stavu v cíli, o němž nejsou doloženy pochybnosti. Z těchto zásad vyplývá státnímu zástupci povinnost zajistit, že v případě předprávného řízení budou orgány v něm jiné postupovat způsobem neodporujícím právům osoby, proti níž se řízení vede.

²⁶ FRYŠTÁK, M., Je nadále nezbytný téměř výlučný „monopol vyšetřování“ policie České republiky. Kriministika. 2010, roč. 42, č. 2, s. 81-91 ISSN 1210-9150 strana 11

²⁷ Tamtéž, strana 10

²⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 103

V rámci přípravného řízení lze rozdělitinnost státního zástupce do dvou skupin. První skupinu tvoří oprávnění spojená s konáním vyšetování a zkráceného přípravného řízení. Druhou skupinou jsou pak oprávnění související s vykonáváním dozoru nad zachováním zákonnosti postupu orgánů jiných v přípravném řízení. Nejedná se pouze o garanci v rámci dozoru nad postupem policejního orgánu, ale i provádění dozoru nad řízeným státním zastupitelstvím. Další možností dělení pravomocí státního zástupce je rozdělení na výhradní a sdílené. Sdílenými pravomocemi se rozumí takové, které je oprávněn vykonávat i policejní orgán.

Státní zástupce je stejně jako policejní orgán povinen provádět svouinnost takovým způsobem, aby nepřispíval k naplnění účelu trestního řízení a nedocházelo v něm ke zbytečným prodloužením. K tomu disponuje řadou oprávnění, která se liší podle toho, zda již bylo zahájeno trestní stíhání. Před jeho zahájením to jsou oprávnění uvedená v §157 odst. 2 Trestního řádu namířena proti policejnímu orgánu spočívající v právu vyžádat si spisy a jiné dokumenty, odejmout věci z policejního orgánu a zadávat mu pokyny k provedení. Během postupu před zahájením trestního stíhání působí státní zástupce především jako garant zákonnosti skrze funkci odvolacího orgánu proti rozhodnutím policejního orgánu, proti nimž Trestní řád připouští opravný prostředek v podobě stížnosti. Stejnou funkci vykonává i nad řízené státní zastupitelství ve vztahu k státnímu zástupci, který rozhodnutí vydal.

Při zahajování trestního stíhání provádí státní zástupce kontrolu tohoto dokumentu ze strany naplnění na něj kladených požadavků. V rámci kontroly se zjišťuje, zda popis skutku odpovídá skutečným zjištěným provedením, zda tomuto popisu odpovídá právní kvalifikace, zda je trestní stíhání vůči obviněnému přípustné a zda obsah odvodněn dostatečně odvodně závěr, že byl trestný čin spáchán konkrétní osobou.²⁹

Po zahájení trestního stíhání se pravomoc státního zástupce výrazně rozrůstá, a to zejména v souvislosti s oprávněním provádět již nejen jednotlivé vyšetovací úkony, ale i celé vyšetování namísto policejního orgánu. Takový postup je povinností, pokud je ze spáchání trestného činu obviněná osoba uvedená v §161 odst. 4 Trestního řádu.

²⁹ RŮŽIČKA, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. Beck, 2015. 745 s. ISBN 80-7179-929-7. Strana 571

V p ípadech, v nichž se vede rozší ené vyšet ování, má státní zástupce za úkol dbát na ádné provedení všech d kaz , jichž je pot eba pro podání obžaloby. Takovým zp sobem by m l postupovat i p i prov ování, jehož pr b h napovídá o budoucím konání rozší eného vyšet ování, a je tak vhodné pro napln ní ú elu trestního ízení p izp sobit již pr b h tohoto stádia.³⁰

V souvislosti se skon ením vyšet ování je státní zástupce na základ obžalovací zásady klí ovou postavou, jíž p ísluší vydat rozhodnutí, kterým ukon í p ípravné ízení. Za takové rozhodnutí se považuje podání obžaloby, postoupení v ci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, p erušení trestního stíhání a uplatn ní odklonu.

4.2.3 Soud

Soud je specifickým orgánem ínným v p ípravném ízení, jehož ú ast v p ípravném ízení je omezena pouze na p ípady nejzávažn jších zásah do ústavn zaru ených základních práv a svobod. K ú asti již ve stádiu p ípravného ízení soud p istupuje jedin na základ vn jšího podn tu.³¹

Nejvýznamn jším z hlediska zasahování do ob anských práv je vydávání rozhodnutí. Soud rozhoduje v p ípravném ízení usnesením, jestliže zákon pro ur itý typ rozhodnutí nestanoví zvláštní formu. Vydání rozhodnutí p edchází jednání pouze, pokud je rozhodováno o vazb , a to p i vzetí do vazby obligatorn a p i jiném rozhodování vztahujícím se k vazb na žádost obvin ného.

Dalšími ínnostmi soudu vedle rozhodování jsou ud lování souhlasu, ú ast soudce na n kterých úkonech zvláš významných pro trestní ízení a výkon funkce odvolacího orgánu proti p edchozím rozhodnutím soudu a n kterým rozhodnutím státního zástupce. Ú ast soudu je vázána na zahájení trestního stíhání a po átek vyšet ování. Výjimkami z tohoto pravidla jsou ú ast soudce p i výslechu sv dka a rekognici konaných v rámci prov ování a povolení použití agenta.

³⁰ RŮŽIČKA, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. Beck, 2015. 745 s. ISBN 80-7179-929-7. Strana 578

³¹ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. Vydání. Praha: Leges, 2013 ISBN978-80-87576-44-1 strana 512

4.3 Procesní postup v p ípravném ízení

4.3.1 Postup p ed zahájením trestního stíhání

První fází trestního ízení je postup p ed zahájením trestního stíhání, jenž je s výjimkou ustanovení §158 odst. 1 T zárove prvním stádiem trestního ízení podle T .

Postup p ed zahájením trestního stíhání byl inkorporován do fáze p ípravného ízení novelou T 265/2001 Sb., která zm nila výkladové ustanovení §12 odst. 10 T tím, že posunula za átek p ípravného ízení z okamžiku sd lení obvin ní do okamžiku sepsání záznamu o zahájení úkon trestního ízení nebo provedení neodkladných, i neopakovatelných úkon . Z postupu p ed zahájením trestního stíhání se tak stalo procesní stádium, ímž došlo k zefektivn ní a zrychlení postupu orgán ínných v trestním ízení, zejména odbouráním pot eby opakovat úkony provedené p ed zahájením trestního stíhání. Zárove byla posílena pozice státního zástupce a rozší ena oblast jeho dozoru nad zachováním zákonnosti.³²

4.3.1.1 Podn t

Hlavním ú elem postupu p ed zahájením trestního stíhání je objas ování a prov ování d kaz a jiných skute ností sloužících jako podklad pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Policejní orgán je podle §158 odst. 1 T povinen provést šet ení a opat ení, postupem podle ZoP a dalších p edpis , pot ebná k vyvození záv ru o tom, zda byl spáchán trestný ín. Stanovuje se tak povinnost policejního orgánu jednat z vlastní iniciativy a aktivn vyhledávat skute nosti nasv d ující spáchání trestného ínu.

K výše uvedenému postupu policejní orgán p istupuje na základ znalostí získaných bu z vlastních poznatk , nebo z vn jších zdroj skrze podn ty a trestní oznámení. T skrze zásady oficiality a legality zakotvuje povinnost policejního orgánu a státního zástupce postupovat aktivn p i prov ování poznatk vzbuzujících podez ení, že byl spáchán trestný ín, a nespolehat výhradn na podaná trestní oznámení.³³

Povinnost p íjímat podn ty a trestní oznámení mají všechny orgány ínné v trestním ízení. Státní zástupce a policejní orgán mají tuto povinnost na základ §158 odst. 2 T . Povinnost soudu je stanovena v §59 odst. 6 T , jenž umož ňuje

³² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 483

³³ Tamtéž, strana 493

oznámení podat ústně a zapsat ho do protokolu. Soud musí podané trestní oznámení neprodleně zaslat příslušnému státnímu zástupci a zastává tak pouze funkci příjemce, aniž by se dále podílel na jeho provedení. Na rozdíl od jiných orgánů je soud osvobozen od povinnosti podavatele poukázat o následcích v domněnky nepravdivého oznámení a povinnosti trestní oznámení rychle vyřídit.³⁴

Trestní oznámení je svou formou podáním, jehož obsah pojednává o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.³⁵ K jeho podání jsou oprávněny i skupiny subjektů. První skupinu tvoří státní orgány, jejichž oprávnění je na základě §8 odst. 1 TČ zároveň povinností neprodleně oznámit skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu. Státním orgánem se rozumí zejména orgány moci zákonodárné, orgány státní správy, státní zastupitelství a soudy. Státní zastupitelství a soudy se však řídí ustanovením §7 TČ o vzájemné pomoci orgánů jiných v trestním řízení.³⁶ Zbývající dvě skupiny, tedy fyzické a právnické osoby nenesou obecnou oznamovací povinnost s výjimkou trestných činů uvedených v §368 TrZ.

Obsah trestního oznámení se řídí obecnou úpravou podání obsaženou v TČ. Význam lze spatřovat zejména v posuzování na základě jeho obsahu nikoli formy a zákonem dovolených způsobů podání. Lze tak připíjímat trestní oznámení i od lidí, kteří nemají dostatečné právní povědomí, aby sepsali podání formálně správně. Trestní oznámení musí splňovat obecné obsahové náležitosti podání, jimiž jsou označení, kterému orgánu jinému v trestním řízení je adresováno, kdo ho činí, co jím sleduje a které věci se týká. Nenaplnění požadavku uvedení jména oznamovatele, v případech trestního oznámení a jiných podání vyvolávajících podezření ze spáchání trestného činu, nemá na rozdíl od jiných podání za následek jeho odmítnutí. Anonymní oznámení tak není důvodem pro jeho odmítnutí, to však nebrání orgánu, jemuž bylo oznámení adresováno provést kroky nutné k provedení oznámení a identifikaci oznamovatele. Naplňuje se tak zásada oficiality, která připíkazuje orgánu jinému v trestním řízení provést skutečnosti, o nichž se dovědí při zjišťování obsahu oznámení. Při aplikaci obecné úpravy podání by docházelo k paradoxu, kdy by orgán musel provést skutečnosti uvedené v oznámení, které odmítl.

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 1941

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 192

³⁶ Tamtéž, strana 191

Zvláštní nároky jsou kladeny na ústní oznámení zaznamenané do protokolu, které se v p ípravném ízení podává zpravidla u policejního orgánu nebo okresního státního zastupitelství. Takto podané trestní oznámení musí být dopln no výsledkem oznamovatele, jenž je zam en zejména na okolnosti spáchání trestného ínu, pom r oznamovatele k v ci, d kazy a výši škody. Tento výsledek slouží k vyty ení sm ru objas ování a prov ování spole n s posouzením v rohodnosti podaného oznámení.

4.3.1.2 Záznam o zahájení úkon trestního ízení

Orgány ínné v trestním ízení mají vedle povinnosti p íjímat podn ty k trestnímu stíhání, povinnost na tyto podn ty reagovat. Tento požadavek nutí dot ené orgány provést p edb žná opat ení a šet ení pot ebná pro ur ení míry podez ení vyplývající ze skute ností obsažených v podn tu.³⁷ Dojde-li policejní orgán na základ výsledk šet ení k záv ru, že skute nosti d vodn nasv d ují tomu, že byl spáchán trestný ín, sepíše záznam o zahájení úkon trestního ízení, který do 48 hodin zašle státnímu zástupci, ímž naplní informa ní funkci záznamu. Sepsáním záznamu se podle §12 odst. 10 T zahajuje p ípravné ízení a zárove se ukon uje neformální fáze ízení. Okamžikem sepsání záznamu policejní orgán deklaruje zahájení postupu podle ustanovení T za ú elem ov ení podez ení ze spáchání trestného ínu, jeho klasifikace a vyhledání informací umož ujících identifikaci podez elého za ú elem zahájení trestního stíhání.³⁸

Záznam o zahájení úkon trestního ízení plní inicia ní a informa ní funkci postupu p ed zahájením trestního stíhání. Musí se tak na n j nahlížet, jako na dokument ur ený p edevším pro pot eby orgán ínných v trestním ízení na rozdíl nap íklad od usnesení o zahájení trestního stíhání, které je ur eno p edevším osob , proti níž se vede ízení. T stanoví obligatorní obsahové náležitosti v podob skutkových okolností, pro n ž se ízení zahajuje a zp sobu jakým se o nich dov d l. Skutkovými okolnostmi jsou myšleny konkrétní skute nosti nasv d ující spáchání trestného ínu. D vodem uvád ní skutkových okolností namísto popisu skutku je astá nemožnost vylí it skutek takovým

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 497

³⁸ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství [online] 1/2012 [cit. 24. 3. 2015] dostupné na WWW: www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_Proces/2012/1SL713_2011.pdf strana 4

zp sobem, jaký je vyžadován v pozd jších fázích trestního ízení.³⁹ D sledkem tohoto odlišení je samostatné postavení záznamu o zahájení úkonu trestního ízení, jež vylučuje vztah mezi ním a usnesením o zahájení trestního stíhání.

Vedle obligatorních náležitostí má být záznam o zahájení úkonu trestního ízení obsahovat i další informace zejména osobní údaje sloužící k identifikaci poškozeného, podezřelého nebo oznamovatele. Tyto mezi obligatorní náležitosti neadají ani právní kvalifikaci skutku, která byla v zákonodárném procesu pozměňovacími návrhy odstraněna z návrhu novely T 265/2001 sb. Absence právní kvalifikace se opírá o stejné důvody, pro něž nelze vyžadovat popis skutku. S tím lze souhlasit do té míry, že nelze požadovat po policejním orgánu přesnou právní kvalifikaci, která je vyžadována u usnesení o zahájení trestního stíhání. Avšak vzhledem k tomu, že záznam o zahájení úkonu trestního ízení se sepisuje, pokud skutečnosti nasvědčují spáchání trestného činu, musí mít policejní orgán alespoň rámcovou představu, o jaký trestný čin by se mělo jednat. Dalším argumentem pro zajištění právní kvalifikace mezi obligatorní obsahové náležitosti je potřeba určení příslušnosti policejního orgánu a na to navazující příslušnost státního zastupitelství vykonávajícího dozor.⁴⁰

De lege ferenda by bylo vhodné zavést povinnost uvést v záznamu o zahájení úkonu trestního stíhání právní kvalifikaci s ohledem na jeho samostatnost a nezávaznost jeho obsahu v pozd jších fázích ízení. Pro výše uvedené vlastnosti by nehrozilo protahování trestního ízení následkem pozd jší změny kvalifikace. Zároveň by došlo k formalizaci určení příslušnosti policejního orgánu a státního zastupitelství v této fázi trestního ízení.

4.3.1.3 Provození

Provození je postupem orgánů činných v přípravě ízení, jehož cílem je zajistit podklady potřebné pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Primárním úkolem provozování je tedy vyhledání a zajištění důkazů, nikoli jejich provádění. Výjimkou, při které se důkaz provede ještě před zahájením trestního stíhání, a je tak použitelný pro ízení před soudem, jsou neodkladné a neopakovatelné úkony. Jedná se zpravidla o výsledky šetření a rekonstrukci, tedy

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 212

⁴⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 500

úkony směřující k zajištění paměťových stop, jejichž dostupnost a přesnost je ovlivněna vlastnostmi osoby nositele.⁴¹

Policejní orgán je k ověření a provedení skutečností oprávněn k provedení úkonů, jejichž demonstrativní výčet je obsažen v §158 odst. 3 TČ a použití operativních pátracích prostředků upravených v § 158e až 158f TČ.

Základním úkonem provedením je podání vysvětlení, k nimž jsou na vyzvání policejního orgánu povinny státní orgány, fyzické a právnické osoby. Výzva musí obsahovat místo a čas konání spolu s konkrétně vymezeným předmetem podání vysvětlení. Zároveň v ní musí být osoba podávající vysvětlení poučena o právu na právní pomoc advokáta a o možnostech předvedení a udělení pořídkové pokuty při nedostavení se bez náležité omluvy. K podání vysvětlení dochází zásadně ústně. Za právnické osoby a státní orgány je podává statutární orgán, vedoucí nebo jiný pověřený člen i zaměstnanec. Osoba podávající vysvětlení musí být policejním orgánem před zahájením úkonu opředená o svém právu na právní pomoc advokáta, o povinnosti mluvit pravdu a nic nezamlouvat a právu odepřít vysvětlení při splnění zákonných důvodů. Právní pomoc advokáta nelze zamítnout za obhajobu. Policejní orgán tak nemá povinnost zajistit advokáta, ale zájemce si ho musí opatřit sám.

Výše uvedené povinnosti jsou regulovány základními právy osob podávajících vysvětlení obsaženými v LZPS. Povinnost mluvit pravdu a nic nezamlouvat se nevztahuje na osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, jež je chráněna § 1. 40 odst. 4 LZPS. Možnost odepřít podání vysvětlení je v § 1. 37 odst. 2 LZPS zakotvena pro osoby, jež by svou výpovědí způsobily nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám jim blízkým. Osobami blízkými se rozumí osoby uvedené v §100 odst. 2 TČ.

O obsahu vysvětlení sepisuje policejní orgán úřední záznam, do kterého zaznamená podstatné informace získané v jeho průběhu. Jelikož není úřední záznam primárně určen k dalšímu použití v řízení před soudem, není jeho účelem zachytit podávanou informaci zcela přesně, nýbrž stačí pouze popsat její podstatu tak, aby mohla sloužit jako podklad pro pozdější rozhodnutí obviněného nebo státního zástupce, zda podá návrh na vyslechnutí dané osoby jako svědka. TČ umožňuje v nich případech použití úředního záznamu vysvětlení v řízení před soudem. Takové použití bez dalšího by bylo v rozporu se zásadou zajištění

⁴¹ ŠTRAUS, J. a kol., Úvod do kriminalistiky, 2. Vydání. Plzeň, Aleš Čeněk, 2006, 176 s., ISBN 80-86898-95-4 strana 87

práva na obhajobu zakotveného v l. 40 odst. 3 LZPS rozšířeného o §2 odst. 13 T , dle usnesení NS nemá právní pomoc advokáta poskytnutá v rámci podávání vysvětlení dostatečný rozsah, aby mohla nahradit ústní obhajobu před výslechem.⁴² Z toho důvodu je použití ústního záznamu v řízení před soudem vždy podmínkou souhlasem obviněného a státního zástupce, čímž se obžalovaný dobrovolně vzdává této části svých obhajovacích práv.

Vedle vyžádání podání vysvětlení je policejní orgán oprávněn k dalším úkonům vyjmenovaným v §158 odst. 3 T , jimiž zajišťuje podklady pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Mezi tyto úkony patří zejména obstarávání písemných dokumentů, zajištění kriminalistických stop, ohledávání v cílích a místech, vyžadování odborných vyjádření a přebírání znalců a zadržení podezřelé osoby.

Úkony sloužící k prověření je možné za splnění zákonem stanovených podmínek provádět jako úkony neodkladné nebo neopakovatelné ještě před sepsáním usnesení o zahájení trestního stíhání. To má za následek procesní nepřijatelnost takto provedených úkonů v pozdějších fázích řízení. Takový postup nenahrazuje záznam o zahájení úkonů trestního řízení, ale pouze ve vztahu k okamžiku zahájení přípravného řízení posouvá jeho počátek do momentu provedení takových úkonů.

Neodkladným se rozumí takový úkon, u kterého hrozí při jeho neprovedení před začátkem trestního stíhání jeho ztráta jako důkaz. Neopakovatelným úkonem se pak rozumí úkon, který po jeho provedení již nebude možné znovu provést v řízení před soudem nebo by takové provedení postrádalo smysl. Zejména jde o úkony vůči osobám, které by se mohly stát nedosažitelné pro orgány činné v trestním řízení. Zatímco důkaz při neprovedení neodkladných úkonů zanikají, tak v případech neopakovatelných úkonů nezanikají, ale nebylo by možné je relevantně znovu provést před soudem. Podklady takových neopakovatelných úkonů mohou být výsledky svědků, u nichž se lze obávat ztráty informací vlivem špatné paměti do doby konání hlavního líčení nebo výslech cizince, který se v krátké době vrací do zahraničí. Zvláštním případem jsou pak úkony prováděné vůči osobám, které v rámci trestního řízení disponují vyšším stupněm ochrany, jako jsou oběti trestných činů nebo děti mladší 15 let, které se tak snaží právní úprava chránit před sekundární viktimizací. Úkony dle výše uvedené definice zároveň

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012

Možnost zahájení přípravného řízení provedením neodkladného i neopakovatelného úkonu je dle judikatury Ústavního soudu nutno posuzovat na základě objektivního a přesného posouzení případu a nelze tak vytvořit jednotný návod, kdy k takovému postupu přistoupit. Zároveň Ústavní soud judikoval povinnost policejního orgánu zahajovat tímto způsobem přípravné řízení jen v nezbytných případech a vždy až jako alternativní způsob k zahájení sepsáním záznamu o zahájení úkonu trestního řízení.⁴³ Ústavní soud tak spatřuje v zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů omezení ústavně zaručených práv, která jsou narušena omezením zásad bezprostřednosti a ústnosti.⁴⁴

Nejsou-li dány zákonné výjimky omezující užití těchto zásad, dochází k porušení práva na obhajobu. To je způsobeno procesním postavením osoby, proti níž se vede řízení, a úpravou práv obhájce obsaženou v T. Jelikož v této fázi řízení ještě nebylo zahájeno trestní stíhání, nelze mluvit o obviněném, tudíž nelze použít ustanovení vztahující se k osobě obhájce. T. v § 41 odst. 2 přiznává obhájci právo zúčastnit se vyšetřovacích úkonů. Přestože při zahájení přípravného řízení neodkladnými a neopakovatelnými úkony dosud nezačalo stádium vyšetřování, lze vzhledem k použitelnosti takových úkonů v dalších fázích řízení, především pak fázi řízení před soudem, považovat tyto úkony pod pojem vyšetřovacích úkonů. Nastává tak situace, při které byly úkony provedeny v době, ve které nemohla osoba, proti níž se vede řízení, uplatnit svá obhajovací práva v rozsahu, v němž by je mohla uplatnit při provedení úkonu ve stádiu vyšetřování. Takový zásah do práv je natolik závažný, že ho lze připustit pouze v případech, ve kterých nelze ztrátu nebo zničení důkazů odvrátit jiným způsobem.

Pro provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů jsou zákonem kladeny zvýšené nároky. Jedním z takových zvýšených nároků je požadavek, aby při výsledku svádka a rekognici byl na návrh státního zástupce přítomen soudce, který odpovídá za zákonnost takového úkonu, včetně splnění obsahových náležitostí protokolu, nikoliv však za správnost důvodů, pro něž byl úkon proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný. Přítomnost soudce v těchto případech nahrazuje výše popsaný zásah do práv osoby, proti níž je řízení vedeno.

⁴³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 4. 2009 sp. zn. I. ÚS 3206/08-1

⁴⁴ FRYŠTÁK, M. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. *Trestněprávní Revue*, ISSN 1213-5313, roč. 12 č. 5/2013 strana 109

Další oblastí, v níž lze spatřovat zvýšené nároky kladené na takto provedené úkony jsou obligatorní náležitosti obsahu protokolu zakotvené v §160 odst. 4 T. V protokolu musí být odvozeno, na základě jakých skutečností dospěl policejní orgán k přesvědčení, že bylo nezbytné provést úkon jako neodkladný nebo neopakovatelný. Závěry policejního orgánu musí být podle judikatury Ústavního soudu v protokolu nejen obsaženy, ale musí být zároveň odvozeny z takových způsobů, aby ho bylo možné později přezkoumat.⁴⁵ Tyto důvody jsou přezkoumatelné při použití protokolu jako důkazního prostředku v řízení před soudem. Pokud by soud při přezkumu zjistil, že odvození obsažené v protokolu nenaplněje zákonné požadavky, nemohl by k takto provedenému úkonu, který by byl absolutně neúčinný, přihlížet při rozhodování o vině a trestu.⁴⁶

Provedení úkonů jako neopakovatelných nebo neodkladných je postup odchylný od dlouhodobé legislativní snahy přenést trestní dokazování z přípravného řízení do stádia řízení před soudem. Zejména dochází k narušení zásady bezprostřednosti, kdy se musí soud při svém rozhodování spolehnout na zaprotokolovaný průběh úkonu namísto vlastního zhodnocení. Tento nedostatek je sice ústí soudce co do zaručení žádného průběhu kompenzován, avšak ani tato záruka nemůže soudu vynahradit vlastní zkušenost, kterou by získal při osobní ústí. To jenom zdrazuje subsidiární použití neodkladných a neopakovatelných úkonů ve vztahu k možnosti provést tyto úkony řádně po zahájení trestního stíhání.

Zvláštní skupinu úkonů určených k zajištění podkladů pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání jsou operativní pátrací prostředky, které byly novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. převedeny z tehdejšího zákona o Policii ČR do trestního řádu a byly tak podřízeny pod dozor státního zástupce.

Operativní pátrací prostředky jsou součástí systému označovaného jako operativní pátrací činnost, která je vykonávána specializovanými orgány a skládá se vedle operativních pátracích prostředků upravených v Trestním řádu i z podřízených operativních pátracích prostředků obsažených v ZoP. Podle ústí této činnosti se dělí na činnost směřovanou k zabránění trestné činnosti a odhalení pachatele,

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 8. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1780/07-1

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2082

innost konanou za účelem pátrání po osobách a v nichž je účinnost preventivní.⁴⁷ Smyslem operativní pátracích prostředků je získání zvukových, obrazových a jiných záznamů, které mohou být později použity jako důkazy. Na rozdíl od neodkladných a neopakovatelných úkonů tak za účelem získání důkazů neslouží samotné provedení úkonu, ale až záznamy, které byly jeho prostřednictvím získány. Od úkonů prováděných podle §158 odst. 3 T.č. se operativní pátrací prostředky obvykle odlišují svým utajením, není však vyloučeno, aby v odvodněných případech byly samy provedeny právy jako neodkladné nebo neopakovatelné. T.č. je upravuje v §158b – 158f T.č., v nichž je dán jejich taxativní výčet.⁴⁸

Vzhledem k nemožnosti v domě u osoby, proti níž jsou operativní pátrací prostředky namířeny nebo jejímu obhájcovi, zpřísňuje T.č. podmínky jejich použití. Zavádí omezení na řízení konaná o trestných činech úmyslných a zároveň vyžaduje významnost skutečností získaných tímto postupem pro trestní řízení vedené pro podezřelý trestný čin. Použití operativní pátracích prostředků je ovládáno principy subsidiarity a proporcionality. Zároveň je vyžadován předložení souhlasu oprávněné osoby, kterou je obvykle vedoucí policejního orgánu nebo příslušný ministr.

Prvním operativním pátracím prostředkem upraveným v §158c T.č. je předstíraný převod, který je možno provést pouze s písemným souhlasem státního zástupce. Výjimkou z povinnosti splnit tuto podmínku jsou situace, v nichž v cizině nesnese odkladu. Pak je policejní orgán oprávněn operativní pátracími prostředky provést a o souhlas státního zástupce bezodkladně dodatečně požádat. Pokud by tento dodatečný souhlas nebyl udělen do 48 hodin, musí policejní orgán neprodleně předstíraný převod ukončit. O průběhu předstíraného převodu policejní orgán sepisuje záznam, který do 48 hodin zašle státnímu zástupci.

Druhým operativním pátracím prostředkem je sledování osob a v cíl upravené v §158d T.č. T.č. rozlišuje sledování podle míry, v jaké zasahuje do práv osoby, proti níž je směřováno. Základním je sledování, při němž se nepoizují zvukové, obrazové nebo jiné záznamy. Toto sledování je upraveno v prvním odstavci v této části, kterou je nutno vykládat samostatně od druhé, která upravuje zvláštní postup společný pro všechny druhy sledování upravené v daném paragrafu. Z takového sledování však nelze získat důkazy použitelné v trestním

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 247

⁴⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. strana 507

řízení. Jediným způsobem jak takto získané informace použít v dalším řízení, je výsledek policisty jako svůdka. Není tedy vhodné k použití pro účel zabránění trestné činnosti a odhalení pachatele. K tomu účelu je vhodné až sledování, při kterém se takové záznamy používají.

Jelikož postupem policejního orgánu, při kterém se používají zvukové, obrazové a jiné záznamy dochází k zásahu do osobnostních práv, je s takovým postupem spojena nutnost písemného souhlasu státního zástupce. Souhlas lze provést prostřednictvím elektronické pošty jen za předpokladu, že bude zajištěno utajení úkonu.⁴⁹ Nadstavbu nad takové sledování pak tvoří postup policejního orgánu, při němž dochází k porušení nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství a dalších písemností. K takovému postupu nestačí povolení státního zástupce, ale je zapotřebí souhlasu soudu. Po obdržení souhlasu soudu je policejní orgán oprávněn ke vstupu do obydlí za účelem instalace technických prostředků určených k sledování. Během instalace technických prostředků nesmí policejní orgán využívat získaného přístupu do obydlí k provedení jiných úkonů.

Povolení vydávaná státním zástupcem a soudcem musí obsahovat časové omezení nepřekračující šest měsíců. Toto omezení nebrání opakovanému prodlužování. Výše uvedeného souhlasu není zapotřebí, pokud se sledováním souhlasí osoba, do jejíž práv je zasahováno. Souhlas s provedením sledování osoby nebo věci podle odstavce 1 a 2 je v situacích, které nesnesou odkladu možné udělen až dodatečně, a to do 48 hodin od dodatečně podané žádosti. Pokud by souhlas nebyl udělen ani dodatečně, má policejní orgán povinnost získané záznamy neprodleně zničit a získané znalosti v dalším průběhu řízení nepoužít.

Posledním operativním pátracím prostředkem upraveným v TČ je použití agenta. Tento prostředek lze použít jen u trestního řízení vedeného pro trestný čin, na nějž TrZ stanoví horní hranici trestu odnětí svobody alespoň osm let, trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny a na kolika dalších trestných činech vyjmenovaných v §158e odst. 1 TČ. Zároveň je okruh oprávněných policejních orgánů redukován na Policii ČR a GIBS. Použití agenta je možné vždy jen na základě předchozího povolení vrchního soudu vydaného na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství. Tento souhlas v sobě zároveň obsahuje souhlas s provedením předstíraného převodu a sledování osob a věcí provedených agentem.

⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. 2. Vyd. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 251

V povolení k použití agenta musí být obsaženy informace o účelu, k němuž je používán, o době, na kterou je povolení uděleno a údaje umožňující identifikaci agenta. Při prodlužování povolení musí návrh obsahovat ještě zhodnocení dosavadního působení agenta.

Podobností s institutem použití agenta lze sledovat v cílené policejní provokaci. Takový postup jednak není upraven a tedy ani dovozen v žádném trestním předpisu. K jeho použitelnosti se zároveň negativně vyslovil Ústavní soud, když konstatoval, že jednání státu prostřednictvím policejního orgánu se nesmí stát takovou součástí skutkového děje, která rozhoduje o klasifikaci skutku jako trestného činu.⁵⁰

Hlavním rozdílem mezi policejní provokací a použitím agenta lze spatřovat v iniciování trestné činnosti. Agent je nasazován za situace, kdy trestná činnost již probíhá nebo jsou pachatelé již rozhodnuti trestný čin spáchat, naproti tomu policejní provokace má za cíl zjistit, zda osoba na určitý podnět i policejním orgánem vyvolanou situaci bude reagovat spácháním trestného činu. Rozdíl lze snadno vysvětlit na příkladu trestného činu přijetí úplatek. Pokud policejní orgán ze své iniciativy nabídne úplatek, bude se jednat o provokaci. Naproti tomu pokud si pachatel o úplatek sám řekl a policejní orgán pouze poskytne úplatek za účelem získání důkazního prostředku, bude jeho jednání v souladu s právním řádem.

4.3.1.4 Ukončení provokování

Stádium provokování je omezeno zákonem stanovenými lhůtami, které slouží jednak jako další pojistka pro dobu trvání úkonů omezujících práva osob, ale zároveň zabrávní neúmyslnému prodlužování řízení. Pospívají tak k naplnění zásady rychlého procesu zakotvené v §2 odst. 4 TŘ.

TŘ rozlišuje maximální délku pro ukončení stádia provokování na základě kritéria procesního postupu ve stádiu řízení před soudem. Dvoutýdenní lhůtu stanoví pro věci, spadající do působnosti samosoudce, o nichž není konáno zkrácené přípravné řízení. Pokud by se zkrácené přípravné řízení konalo, uplatnila by se dvoutýdenní lhůta podle §179b odst. 4 TŘ. Lhůta tímto se použije pro věci v působnosti okresní soud a lhůta šesti měsíců pro věci v působnosti krajského soudu. Tyto lhůty z orgánů jiných v přípravném řízení spadají pouze na policejní orgány, které jako jediné vykonávají prošetřování. Státní zástupce

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III Ús597/99

v tomto stádiu může vykonávat jednotlivé úkony, ale nelze ho považovat za orgán vykonávající vyšetřování a není tak vázán termíny.⁵¹

Lhůta po právní okamžikem doručení podání orgánu jinému v trestním řízení, pro osobu podávající trestní oznámení, která má zájem na jeho právním provedení, je žádoucí aby trestní oznámení podala u příslušného policejního orgánu namísto státního zástupce nebo soudce, kteří musí vykonat další úkony, před samotným zahájením provedení.

Lhůta je možné prodloužit na základ žádosti policejního orgánu adresované státnímu zástupci, v níž uvede důvody, které vedly k nemožnosti včasného skončení provedení, úkony, které je nutno doplnit a návrh prodloužené lhůty. Státní zástupce takovou žádost posoudí a shledá-li ji důvodnou, lhůtu prodlouží v délce, kterou uzná za vhodnou. Připravení souhlasu je státní zástupce oprávněn zmínit výčet úkonů, které musí policejní orgán provést. Lhůta lze prodloužovat i opakovaně, avšak v takovém případě musí policejní orgán společně s žádostí předložit i spis k překontrolování.

Fáze provedení se ukonuje po provedení všech úkonů potřebných k provedení a objasnění skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Je nutné rozlišit mezi situacemi, v nichž se trestní řízení končí, a situacemi, kdy se řízení posouvá do další fáze nebo se dočasně přerušuje. Do první skupiny spadají odevzdání a odložení věci, do druhé pak dočasné odložení věci a zahájení trestního stíhání.

4.3.2 Vyšetřování

Termín vymezuje vyšetřování jako úsek trestního stíhání před podáním obžaloby nebo jiným meritorním rozhodnutím vydaným před podáním obžaloby. Přestože zákon nedefinuje pojetí vyšetřování, lze pomocí logické úvahy dojít k závěru, že je jím okamžik zahájení trestního stíhání, jakožto jediného zpravidla ukončení provedení, po němž se přechází do další fáze přípravného řízení.

Označení časového úseku mezi zahájením trestního stíhání a podáním obžaloby jako vyšetřování, přináší problém chápání tohoto pojmu. Jelikož se v Tiskové vedle tohoto významu používá i ve smyslu označení činnosti orgánů jiných v trestním řízení. A kromě kontextu lze odlišit, v jakém významu zákon pojem

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 255

používá, bylo by pro srozumitelnost zákona vhodnější zvolit pro tento úsek trestního stíhání jiné označení.⁵²

Funkce vyšetřování kopíruje obecné funkce přípravného řízení

4.3.2.1 Zahájení trestního stíhání

Zahájením trestního stíhání přechází trestní řízení z části zaměřené na zjišťování, zda a kým byl spáchán trestný čin, do části vedené proti konkrétní osobě, u níž lze na základě provedeného prověření a objasnění dojít k odvodnému závěru, že daný trestný čin spáchala. Trestní stíhání se zahajuje formálním úkonem v podobě usnesení o zahájení trestního stíhání, které nahradilo předchozí neformální sdělení obvinění. Význam tohoto úkonu byl omezen novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., když bylo policejnímu orgánu umožněno vyhledávat a opatřovat důkazy již v rámci postupu před zahájením trestního stíhání. I nadále však zahájení trestního stíhání zůstává významným milníkem v trestním řízení, a to zejména jako okamžik, od kterého získává podezřelý status obviněného, následkem čehož může uplatňovat obhajovací práva v plném rozsahu a zamezuje se tak neúmyslnému natahování fází, v jejichž průběhu mohou být tato práva omezována. Tento úkon nastává okamžikem doručení usnesení do rukou obviněného. Odlišuje se tak od zahájení vyšetřování, pro nějž je rozhodující okamžik vydání.⁵³

Vedle možnosti uplatnění obhajovacích práv spoívá význam zejména v transparentnosti řízení. Zahájení trestního stíhání slouží jako projev orgánu jiného v přípravném řízení vůči obviněnému, kterému dává na vědomí, že kroky učiněné v trestním řízení jsou směřovány vůči němu. Na základě této znalosti může obviněný provádět kroky směřující k vynucení kontroly zákonnosti procesu.

Vedle významu pro obviněného má zahájení trestního stíhání rozsáhlé důsledky i pro orgány jiné v trestním řízení, jimž otevírá možnost provádět úkony, které nebyly provedeny jako neodkladné nebo neopakovatelné v rámci stádia prověření. Tím není dotčena pravomoc policejního orgánu i nadále provádět neodkladné a neopakovatelné úkony a úkony k nimž byl oprávněn již v předchozím stádiu trestního řízení. Zároveň mohou využít nástroj, jež jsou podmíněny statusem alespoň obviněného.

⁵² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 517

⁵³ ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-741-3 strana 286

Významným jak pro orgány inné v trestním ízení tak pro obvin ného je právní kvalifikace a popis skutku, které se zde objevují poprvé od zahájení trestního stíhání.

Z dvodu významu usnesení o zahájení trestního stíhání je pro n j p edepsaná písemná forma a povinnost orgánu inného v trestním ízení doru it ho obvin nému nejpozd ji do zapo etí prvního výslechu. Náhradní doru ení je vylou eno. T zde neuvádí konkrétní druh výslechu. Vzhledem k zásadám p im enosti a zajišt ní práva na obhajobu je nutná p íjmout výklad prosp šn jší pro osobu obvin ného. Takovým výkladem je bezesporu doru ení p ed zahájení jakéhokoli výslechu, jelikož n která obhajovací práva, která je možné u výslech uplatnit, jsou vázána až na status obvin ného. Zárove musí být opis usnesení doru en do 48 hodin státnímu zástupci a obhájci. Aby mohlo být usnesení o zahájení trestního stíhání vydáno, musí být dostate n od vodn n záv r, že se skutek ozna ený jako trestný í stal, a že ho spáchala konkrétní osoba. To se nazývá také jako kvalifikovaný stupe podez ení. Dostate né od vodn ní musí být založeno na zjišt ných skute nostech.⁵⁴

Dalším požadavkem je sepsání usnesení neprodlen po spln ní výše uvedené podmínky. Zákonodárce se tak snažil šet it práva osoby, proti níž je ízení vedeno. Nespln ní tohoto požadavku není zákonem nijak sankcionováno, avšak jeho význam spo ívá v protiprávnosti d kazních prost edk získaných b hem vzniklého prodlení. Protiprávnost spo ívá v porušení zásady ádného a zákonného procesu.

K sepsání usnesení o zahájení trestního stíhání jsou oprávn ni p íslušný policejní orgán a státní zástupce. A koli není zahájení trestního stíhání v úprav T systematicky pod azeno pod vyšet ování, je jakožto jediný zp sob jeho zahájení považováno za jeho nedílnou sou ást. Tato konstrukce má dopad na okruh p íslušných policejních orgán , na n ž se tak vztahuje stejné omezení, které platí pro vyšet ování. P íslušnými policejními orgány tak jsou útvary policie R a GIBS. Tato interpretace se opírá o §162 odst. 1 T , který ukládá policejnímu orgánu nep íslušnému konat vyšet ování, jenž provád í úkony prošet ování, povinnost p edložit v c neprodlen orgánu p íslušnému. Tato povinnost vzniká v okamžiku, kdy vyjdou najevo skute nosti od vod ující zahájení trestního

⁵⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 491

stíhání a neponechává tak prostor pro sepsání usnesení o zahájení trestního stíhání.⁵⁵

T po ítá i s n kolika nestandardními situacemi, v nichž je p íslušnost ke konání vyšet ování, a tím i k zahájení trestního stíhání sv ěna jiným orgán m za spln ění zákonných podmínek.

Na rozdíl od záznamu o zahájení úkon ě trestního ízení je obsah usnesení o zahájení trestního stíhání dokumentem závazným pro další pr b h trestního ízení. Obsahové náležitosti se skládají z obecných spole ných pro všechna usnesení a specifických vyžadovaných pro toto konkrétní usnesení.

Nejvýznamn ější sou ástí usnesení je jeho výroková ást, obsahující popis skutku dopln ěný o právní kvalifikaci. Skutek musí být popsán dostate n ě p esn ě, aby ho nebylo možné zam ěnit za jiný. Za tím ú elem se uvádí zejména místo, as a zp sob spáchání skutku. Zde je nutné odlišit význam pojmu skutek a pojmu popis skutku. Zatím co skutkem je d ěj, který se objektivn ě odehrál ve vn ějším sv ět ě, tak popisem skutku se rozumí jeho slovní vyjád ění.⁵⁶ Právní kvalifikací je myšleno uvedení názvu trestného ínu, který je v daném skutku spat ován, a spole n ě s ním odkazu na zákonné ustanovení, v n ěmž je obsažen. Na výrokovou ást navazuje od vodn ění obsahující záv ry, které vedly policejní orgán nebo státního zástupce k záv ru, že byl spáchán trestný ín a že obvin ěný je pachatelem.

Spolu s popisem skutku a právní kvalifikací musí být v usnesení o zahájení trestního stíhání uvedeny údaje pot ebné k jednozna ěné identifikaci obvin ěného. Pro ten ú el T odkazuje na úpravu rozsudku.

Poslední obsahovou náležitostí je pou ění. Jeho rozsah se m ění v návaznosti na trestný ín, pro který se trestní stíhání zahajuje. Vždy musí být uvedené pou ění o opravném prost edku, jímž je stížnost, které není p íznán odkladný ú ínek. O stížnosti rozhoduje státní zástupce, pokud trestní stíhání zahajuje policejní orgán, nebo nad ízený státní zástupce, pokud ho zahajuje státní zástupce. Pokud se jedná o p ípad, na který se vztahuje nutná obhajoba, musí být osoba, proti níž se ízení zahajuje, o tom pou ěna a zárove ě musí být stanovena lh ta, b ěhem níž si m ěže obhájce zvolit sama.

⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2064

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2010 sp. zn. 8 Tdo 179/2010

4.3.2.2 pr b h vyšet ování (vyšet ovací úkony)

Postup policejního orgánu v pr b hu vyšet ování je ovládán n kolika zásadami trestního ízení. Vedle aplikace zásady oficiality se zde projevuje nar stající význam zásady zjišt ní skutkového stavu bez d vodných pochybností. Dalšími zásadami významnými pro vyšet ování jsou zásada vyhledávací, zásada zajišt ní práva na obhajobu a zásada rychlého procesu.

Primárním cílem vyšet ování je vyhledávání a shromaž ování d kaz , které by následn m ly být provedeny v ízení p ed soudem. K tomu policejní orgán disponuje prost edky, které jsou z ásti shodné s t mi, jimiž disponoval již v pr b hu prov ování. Vedle t chto je však v pr b hu vyšet ování oprávn n n které d kazy provád t a vykonávat zajiš ovací úkony. Z množiny úkon , k nimž byl policejní orgán oprávn n již p i prov ování, jsou vyjmuty úkony podle §158a T u nichž je vyžadována p ítomnost soudce. Tyto úkony se p i vyšet ování neprovádí z dvodu nepot ebnosti dozoru nad zákonným provedením, na které již m že dohlížet obhájce obvin ného.

4.3.2.3 Výslech obvin ného a sv dka

Na základ práva obvin ného vyjád it se ke všem skute nostem, které jsou mu kladeny za vinu, je policejní orgán povinen provést v rámci vyšet ování jeho výslech. Práv uplatn ní obhajovacích práv je rozdílem mezi výslechem obvin ného a ostatními výslechy. Tento rozdíl se promítá v možnostech policejního orgánu tyto úkony provád t v pr b hu vyšet ování. Jestliže je vyslechnutí obvin ného pro policejní orgán povinností, je provedení jiného výslechu naopak necht ným krokem omezujícím zásadu bezprost ednosti, k n muž se p istupuje až v krajních p ípadech p i napln ní zákonem stanovených p edpoklad . Obvin ný nemá povinnost vypovídat, to ho však nezbavuje povinnosti se k výslechu dostavit. Výjimkou, p i které nemusí být výslech obvin ného proveden, je ízení proti uprchlému.

Vyslechnutí sv dka, v pr b hu vyšet ování, jakožto postup omezující uplatn ní zásady bezprost ednosti v ízení p ed soudem, je vyhrazeno výhradn pro p ípady, v nichž je ohrožen zájem p evyšující tuto zásadu. Tyto v §164 odst. 1 T taxativn uvedené d vody lze charakterizovat jako zájmy na v asném zachycení obsahu výpov di, u níž z nejr zn jších d vod hrozí jejich ztráta nebo zkreslení. Z této charakteristiky vybo uje oprávn ní provést výslech osoby mladší

patnácti let, u které lze dle vod spatřovat v ochraně dítěte před sekundární viktimizací způsobenou výsledkem před soudem.⁵⁷

Při provádění výslechu se stává zájem na zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností s potřebou rychlého přebhu trestního řízení. K tomuto konfliktu dochází zejména při opakovaném provádění úkonů.

Opakované provedení výslechu svdka v přebhu vyšetřování je řízeno procesním postupem použitým při provování. Pokud byl svdek již vyslechnut způsobem umožňujícím použití protokolu jako důkazního prostředku v hlavním líčení, tak není nutné úkon opakovat. Naopak v případech, ve kterých osoba nebyla vyslechnuta jako svdek nebo nebyl dodržen zákonný postup, je nutné výslech provést znovu nebo musí být ponechán do fáze řízení před soudem.

Zvlášť je pak upravené opakování úkonů, které byly označeny jako neodkladné a neopakovatelné. Již samotná možnost jejich opakování může být indicií poukazující na špatné vyhodnocení situace policejním orgánem. Nejedná se však o věc pevně danou, roli zde mohou hrát skutečnosti, které policejní orgán nemohl během vyhodnocování situace předpokládat ani s vynaložením maximálního úsilí. Provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů při provování je provázeno omezením obhajovacích práv budoucího obviněného. Pokud nebyly naplněny obavy vedoucí k takovému provedení úkonů, je na místě umožnit obviněnému uplatnit svá obhajovací práva dodatečně v rámci opakování daného úkonu. Tím se snaže zbytečně neprodlužovat trestní řízení ponechává rozhodnutí o tom, zda se úkon bude opakovat, na uvážení obviněného. V rukou policejního orgánu však zůstává rozhodnutí, zda k opakovanému provedení úkonu přistoupí již v rámci vyšetřování nebo zda pouze poukáže obviněného o jeho právu domáhat se opakování výslechu před soudem. Postup policejního orgánu se bude řídit zejména na základě zásadového hlediska založeného na předpokladu, jak dlouho ještě bude probíhat přípravné řízení.⁵⁸

4.3.2.4 Odborné vyjádření a znalecký posudek

Vedle výslechu si v přebhu vyšetřování může policejní orgán vyžádat i odborná vyjádření a znalecké posudky. K těmto úkonům je oprávněn již před zahájením trestního stíhání, avšak výslech znalce může provést až v přebhu vyšetřování. Ve snaze zjednodušit a zrychlit dokazování je jako primární důkazní

⁵⁷ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. strana 529

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2138

prostředek uvedeno odborné vyjádření, jehož vyhotovení není tak náročné jako v případě znaleckého posudku. Ten se přibere pouze, pokud je v c natolik odborně náročná, že je pro její posouzení potřeba hlubšího studia. Rozdílnost tak nespočívá v míře odbornosti, ale v komplikovanosti posouzení dané otázky.⁵⁹

Na základě §108 odst. 3 T má policejní orgán obecně povinnost vyslechnout znalce, který předložil písemný znalecký posudek. Od této povinnosti je oprávněn upustit, pokud policejní orgán ani státní zástupce nepochybují o spolehlivosti a úplnosti posudku. Argumentem a contrario tak lze odvodit povinnost výsledky i takových pochybnostech provést. S přihlédnutím k požadavkům na osobu znalce, jimiž jsou nepodjatost a odborné znalosti, by takové případy měly být zcela výjimečné.

4.3.2.5 Zvláštní způsoby dokazování

Zákonem 265/2001 Sb. byl do trestního řádu inkorporován oddíl třetí hlavy páté, v němž jsou upraveny způsoby dokazování, které byly převzaty z oboru kriminalistické taktiky. Tímto úkony jsou:

a) Konfrontace

Tímto postupem dochází k dodatečnému společnému výslechu dvou osob, které již byly dříve vyslechnuty samostatně, a jejichž výpovědi jsou v závažném rozporu. Tímto výslovně uvádí, že při konfrontaci se osoba staví tváří v tvář jiné osobě. Na základě použití jednotného ísla lze usuzovat, že konfrontaci lze provádět pouze mezi dvěma osobami. Přestože v komentáři k T se možnost konfrontace více osob zcela nevykládá, není takový postup vzhledem k účelu jejímu účelu zcela vhodný.⁶⁰

Významným argumentem proti je riziko, že osoby odpovídající na otázku později budou svou výpověď přizpůsobovat výpovědi předchozí. V právním řízení je tak konfrontace možná jen, pokud lze očekávat její výrazné přispění k objasnění věci.⁶¹

b) Rekognice

Jedná se o úkon, při němž osoba znovupoznává osobu i předmět, a tím provádí jejich identifikaci. Rekognice se provádí ve třech fázích,

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 1572

⁶⁰ Tamtéž, strana 1530

⁶¹ ŠIMOŮČEK, I. A kol. Kriminalistika. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 405 s. ISBN 978-80-7380-343-8 strana 263

z nichž první je výslechem poznávající osoby o vlastnostech poznávané osoby i v cí, na jejichž podklad by je měla být schopná rozpoznat.

Druhou fází je samotné znovupoznání, které se koná bu „in natura“ rozeznáváním osoby mezi alespo třemi dalšími osobami téhož pohlaví, podle hlasu nebo s využitím fotografií. Provedení více zpodob rekognice je limitováno zákazem navázat rekognicí in natura bezprostředně po provedení rekognice podle předložených fotografií. Tento zákaz nevylučuje provedení obou zmínovaných zpodob v delším časovém odstupu. Poznávané osob musí být umožněno libovolné zařazení mezi ostatní osoby. Osoba poznávající a osoba poznávaná nesmí před samotným provedením rekognice přejít do kontaktu. Nedodržení této podmínky má za následek absolutní neplatnost úkonu. Při identifikaci v cí se postupuje obdobně.

Poslední třetí fáze je pak tvořena opětným výslechem poznávajícího, jehož účelem je vyjasnění případných rozporů mezi výslechem v první fázi a výsledkem rekognice.

c) Vyšetovací pokus

Účelem vyšetovacího pokusu je ověření skutečnosti zjištěných v trestním řízení. Toto ověření se provádí v uměle vytvořeném a kontrolovaném prostředí, které je možné obmývat podle potřeb pokusu. Provedení vyšetovacího pokusu je vázáno na podmínku vytvoření prostředí, v němž je možné provést porovnání. Provedení vyšetovacího pokusu v pípravném řízení je podmíněno ústí nezúčastněné osoby.

d) Rekonstrukce

Rekonstrukce je kriminalistickým postupem, jehož podstatou spoívá v obnovení situace za použití znalostí získaných z opatřených důkazů. Používá se zejména k prověření a ujasnění předchozích výpovědí. Rekonstrukce je ve své podstatě úkonem blízce příbuzným vyšetovacímu pokusu. Rozdíl spoívá primárně v prostředí, v němž se provádí. Zatímco pro vyšetovací pokus se prostředí vytváří uměle, tak rekonstrukce se provádí primárně na místě inu. Tyto úkony nelze chápat jako úkony navzájem si konkurující, naopak lze považovat za

žádoucí pro dosažení jejich účelu, aby se v rámci rekonstrukce konaly zároveň vyšetřovací pokusy.⁶²

e) Provedení na místě

Provedení na místě se liší od ostatních zvláštních způsobů dokazování vyžaduje účast podezřelého, obviněného nebo svádka. Od rekonstrukce se odlišuje svým zaměřením na popisování objektů popsaných ve výpovědi, k objektům v místě konání provedení. Zároveň popíše své konání v daném prostředí.⁶³

V průběhu výše uvedených úkonů má v rámci přípravného řízení obhájce možnost vznášet námitky proti způsobu, jakým je provádění úkonu vedeno. Tohoto práva může využít kdykoli v průběhu úkonu a jeho uplatnění musí být zaznamenáno v protokolu.

4.3.2.6 Zajišťovací úkony

K zajišťovací úkony úřadu trestního řízení jsou orgány jinými v trestním řízení svěřena oprávnění významně zasahující do základních práv a svobod občanů. Výkon těchto oprávnění je často vázán na vydání povolení nezávislým orgánem, kterým je soud.

Zajišťovacími úkony se rozumí úkony vedoucí k zajištění osob a úkony k zajištění věcí a jiných majetkových hodnot. Zajišťovací osoby se dále odlišuje podle toho, zda se zajišťuje pro konkrétní úkon nebo pro potřeby celého trestního řízení. Mezi těmito typy zajišťování spočívá rozdíl zejména v délce jejich trvání a v rozsahu, v němž se zasahuje do práv dané osoby.⁶⁴

Pro zajištění ústí osoby při úkonu trestního řízení je primárním prostředkem orgány jiných v trestním řízení předvolání, které je způsobem, jež předpokládá dobrovolné dostavení se požadované osoby. Předvolání lze provést písemně, ústně či jiným vhodným způsobem, v němž je obsaženo místo a čas konání úkonu. Pokud se předvolaná osoba bez žádné omluvy dobrovolně nedostaví, otevře se policejnímu orgánu možnost přistoupit k předvedení, které je nuceným dopravením oné osoby do místa provádění úkonu. Takto předvést lze svádka a obviněného, pro kterého platí, že předvedení nemusí předcházet předvolání. Posledním nástrojem pro vynucení ústí osoby na provedení úkonu

⁶² ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 1560

⁶³ ŠIMVČEK, I. A kol. Kriminologie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 405 s. ISBN 978-80-7380-343-8 267

⁶⁴ NOVOTNÝ, F.: Trestní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 410 s. ISBN 978-80-7380-237-0. Strana 159

nebo na splnění povinnosti vyplývající z procesních předpisů je udělení poádkové pokuty, jejíž výše je limitována částkou 50 000 Kč. Těmto ustanovením, v nichž se používají termíny vyrozumění a výzva. Vyrozuměním se rozumí oznámení o konání úkonu, na kterém má adresát právo nebo povinnost být přítomen. Od předvolání se liší nemožností použití další zajišťovacích úkonů pro vynucení jeho přítomnosti. Výzva je pak termín specificky použitý pro úkon podání vysvětlení.⁶⁵

Zajištění osoby pro potřeby trestního řízení je velkým zásahem do ústavně zaručených práv na nedotknutelnost osoby zaručeným v ústavní právní rovině.

Možnost provedení zajišťovacích úkonů pro potřeby trestního řízení se rozlišuje v závislosti na stádiu přípravného řízení. Odlišné úkony je možné vykonat v průběhu provování a jinějším vyšetřování. Před zahájením trestního stíhání lze zadržet podezřelého při splnění podmínek uvedených v §76 a §76a T. Ten v §76 rozlišuje plánované zadržení podezřelého a omezení osobní svobody osoby podezřelé ze spáchání trestného činu. Naproti tomu v §76a upravuje příkaz k zadržení, který slouží k zadržení podezřelého pro potřeby předání usnesení o zahájení trestního stíhání. V této souvislosti je třeba vymezit pojem osoby podezřelé, jehož význam je rozdílný v pojetí kriminalistiky a v pojetí trestního práva procesního. V případě kriminalistické definice je to každá osoba, u které připadá v úvahu budoucí závěr, že spáchala trestný čin. Oproti tomu podezřelou ve smyslu trestního práva procesního je jen taková osoba, proti níž je směřována činnost orgánů činných v trestním řízení. Jedná se tedy o osobu v určitém procesním postavení, které je spojené s určitými právy a povinnostmi.⁶⁶

Tato pojetí nelze chápat jako konkurenční, ale jako odraz činnosti, při níž jsou využívána. Zatímco kriminalistické pojetí odráží praktický postup při objasňování trestné činnosti, tak pojetí procesně právní je zaměřené na vymezení osoby pro potřeby jejího zařazení do systému trestního řízení.

Po zahájení trestního stíhání je třeba hovořit o zajištění obviněného. Tyto nástroje směřují k omezení osobní svobody a následnému rozhodnutí o vzetí do vazby.

a) Zadržení obviněného

⁶⁵ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 302-303

⁶⁶ NOVOTNÝ, F.: Trestní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 410 s. ISBN 978-80-7380-237-0. Strana 176

Prvním prostředkem k omezení osobní svobody po zahájení trestního stíhání je zadržení obviněného. Tento prostředek slouží k zajištění jeho účasti při rozhodování o vazbě. K jeho uplatnění je potřeba existence vazebních důvodů a nemožnost opatřit rozhodnutí o vazbě předem. Policejní orgán má povinnost bezprostředně po zadržení obviněného informovat příslušného státního zástupce a zároveň mu předat opis pořízeného protokolu. Zároveň po jiná okamžikem zadržení běžet lhůta 48 hodin k předání obviněného soudu.⁶⁷

b) Příkaz k zatčení

Příkaz k zatčení je obdobným prostředkem orgánů činných v trestním řízení, jako je zadržení obviněného. Rozdíl spoívá v tom, že při vydávání příkazu k zatčení je obviněný momentálně nedosažitelný. Z toho vyplývá, že se příkaz k zatčení vydává před samotným omezením osobní svobody. Co do podmínek vydání se od zadržení obviněného liší absencí neodkladnosti a požadavkem na nemožnost zajistit přítomnost obviněného při rozhodování o vazbě prostředky sloužícími k zajištění jeho účasti na jednotlivých úkonech trestního řízení. Vzhledem k absenci překvapivého faktoru v podobě neodkladnosti tohoto prostředku je lhůta pro další procesní postup zpravidla na 24 hodin pro odevzdání soudu a dalších 24 hodin na to, aby soud oznámil obviněnému rozhodnutí o vazbě.

V rámci přípravného řízení vydává příkaz k zatčení soudce na návrh státního zástupce. Po samotném zatčení je v odvodných případech možné obviněného ve zmíněné lhůtě odevzdat i jinému věcně příslušnému soudu, tento soud však nemůže vydat rozhodnutí o vazbě a musí si toto rozhodnutí opatřit u soudu, který vydal příkaz k zatčení.⁶⁸

V odborné literatuře se rozchází názor na to, zda je příkaz k zatčení rozhodnutím *sui generis* nebo se o rozhodnutí nejedná. Vzhledem k dopadům, které má tento prostředek do oblasti práv obviněného, je na místě se domnívat, že se jedná o rozhodnutí, proti němuž není přípustný opravný prostředek. Nemožnost opravného prostředku u

⁶⁷ NOVOTNÝ, F.: Trestní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 410 s. ISBN 978-80-7380-237-0. Strana 175

⁶⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. Vydání. Praha: Leges, 2013 ISBN 978-80-87576-44-1 strana 327

takového zásahu do osobnostních práv je přípustná jen na základě faktu, že soud musí fakticky do 48 hodin celou věc prozkoumat v rámci rozhodování o vazbě a vzhledem k této relativně krátké lhůtě lze rozhodování o oprávněném prostředku považovat za nadbytečné.

c) Vazba

Vazba je nejzávažnějším zásahem do práv obviněného a tomu odpovídají i přísné podmínky pro její použití. O vzetí do vazby a o jejím prodloužení rozhoduje v průběhu přípravného řízení výlučně soudce na návrh státního zástupce. O propuštění obviněného z vazby je oprávněn rozhodnout sám státní zástupce. Trestní zákoník obsahuje poměrně přísnou úpravu použití institutu vazby, když taxativně stanoví dobu a zároveň upravuje její maximální délku a s ní související mechanismy kontroly.

Od doby vzetí do vazby se odvozují i její jednotlivé typy, jimiž jsou koluzní, útočková a předstírná. Délka trvání vazby a kontrolní mechanismy jsou pak nerozlučně spojeny, jelikož Trestní zákoník udává, že osobu je možné držet ve vazbě maximálně po dobu nezbytně nutnou, lze dovést povinnost státního zástupce průběžně ověřovat aktuálnost vazebních důvodů. Vedle tohoto požadavku je dozor prováděn prostřednictvím prodlužování doby trvání vazby a vymezením nejvyšší možné doby jejího trvání, po které ji již nelze prodloužit. Z takto vymezené doby připadá na přípravné řízení pouze jedna třetina, čímž je na orgány jiné v přípravné řízení vyvíjen tlak na rychlé vyřízení věci.

Vzetí obviněného do vazby je vázáno zásadami subsidiarity a proporcionality a Trestní zákoník tak znemožňuje její použití u nejméně závažných trestných činů. Stejně tak jsou vytvořeny instituty, které mají za cíl umožnit nahrazení vazby zárukami, které nezasahují do práv obviněného tak výrazným způsobem.

Zajištění věcí a jiných majetkových hodnot jsou úkony umožňující orgánům jiným v trestním řízení obstarat takové podmínky a informace, které jsou důležité pro naplnění účelů trestního řízení. K tomu jim napomáhá obecná povinnost takovou věc vydat, pokud by tato povinnost nebyla naplněna je možné věc odejmout. K odejmutí věci je v přípravném řízení oprávněn jak státní zástupce, tak policejní orgán. Projevuje se tak nižší zákonná ochrana práv

narušovaných tímto úkony oproti úkonům směřujícím k omezení osobní svobody.

Vedle odnětí věci jsou orgány jiné v trestním řízení oprávněny zajistit peněžní prostředky na bankovních účtech, zaknihované cenné papíry, nemovitosti, jiné majetkové hodnoty a náhradní hodnotu. Vedle těchto úkonů jsou dále oprávněny provádět domovní a osobní prohlídky, vstupovat do obydlí nebo manipulovat se zásilkami.

4.3.2.7 Skončení vyšetřování

Ke skončení vyšetřování dochází v okamžiku, kdy policejní orgán nabude přesvědčení, že učinil všechny možné kroky k zjištění skutečnosti a zajištění důkazů a tyto považuje za dostatečné pro podání obžaloby nebo vydání rozhodnutí. Ukončení vyšetřování nelze zaměřovat s koncem přípravného řízení, ale lze ho označit za ukončení participace policejního orgánu, jelikož další procesní postup již náleží pouze státnímu zástupci.

V souvislosti s ukončením vyšetřování vzniká policejnímu orgánu povinnost upozornit obviněného, jeho zástupce a poškozeného na právo prostudovat spis a navrhnout doplnění dokazování a uplatnění těchto práv jim umožnit. V minulosti bylo toto právo garantováno pouze obviněnému, avšak zákonem 265/2001 Sb. bylo rozšířeno o obhájce a zákonem 45/2013 Sb. o poškozeného. Zejména zahrnutím obhájce mezi osoby, jež musí být vyrozuměny, došlo ke změně aplikace §166 T. V původní úpravě byl obhájce k seznamování s výsledky vyšetřování pouze přizván, a neumožňoval tak samostatné prostudování obhájcem bez přítomnosti obviněného, takové „prostudování“ bylo považováno za pouhé nahlídnutí do spisu.⁶⁹

Oprávně osoby je třeba upozornit s předstihem alespoň tři dny a zároveň jim musí být poskytnut písemný přístup k samotnému prostudování spisu, včetně všech jeho příloh. Policejní orgán je oprávněn upozornit na toto právo již v průběhu vyšetřování, pokud však musí směřovat k určení času, v němž předpokládá ukončení vyšetřování. Je tak zachováno právo obviněného seznámit se s výsledkem vyšetřování a navrhnout doplnění dokazování před podáním obžaloby nebo vydáním rozhodnutí. Výše uvedené povinnosti policejního orgánu

⁶⁹ Usnesení Vyššího vojenského soudu v Trenčíně ze dne 13. 8. 1991 sp. zn. 2 To 104/91

vznikají vždy, se vstupem v cizí do stádia právoprávného řízení, a tedy i v případech kdy dojde ke vrácení ze stádia řízení před soudem.⁷⁰

Jelikož je prostudování spisu jedním z obhajovacích práv obviněného, je nutné ho formalizovat a tedy o něm sepsat záznam, v němž je doložen způsob vyrozumění o tomto právu.

Po splnění povinností vztahujících se ke skončení vyšetování předloží policejní orgán spis státnímu zástupci společně s návrhem na další procesní postup. Tímto návrhem není státní zástupce vázán. Ke předání spisu a návrhu má policejní orgán určení lhůty, jejichž úprava se až na dvě výjimky shoduje s úpravou lhůt pro skončení stádia provování. První rozdíl spoívá v počátku a konci jejich doby, jimiž jsou okamžik zahájení trestního stíhání a předání spisu státnímu zástupci. Druhým rozdílem je pak povinnost státního zástupce v případě prátah v cizí alespo jednou měsíčně provít. §167 odst. 3 T t t tuto povinnost stanoví, pokud není vyšetování skončeno ve lhůt podle odst. 1, a tedy již byhem prodloužení lhůty podle odst. 2. Nelze tak souhlasit s výkladem obsaženým v komentáři k T t , který tuto povinnost stanoví, až pokud vyšetování neskoní ani v prodloužené lhůt . Takovým výkladem by došlo k omezení dozoru nad postupem policejního orgánu.⁷¹

Zákon opravuje státního zástupce lhůtu k provedení vyšetování prodloužit, ale neupravuje maximální délku takového prodloužení a mluví pouze o sdělení policejního orgánu, jakou dobu bude pro dokončení vyšetování potebovat a možnosti státního zástupce ji zmnit. Taková úprava vzbuzuje dojem, že za účelem zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, má policejní orgán zvolit libovolně dlouhou dobu, kterou je schopen obhájit jako potebnou. Vzhledem k presumpci nevinu a potebšetit obviněného negativního vlivu trestního stíhání do vnesení odsuzujícího rozsudku je nutné takové oprávnění orgánů v právoprávném řízení vykládat tak, aby nebyla dotčena práva obviněného. Takový výklad omezuje možnost najednou prodloužit vyšetování jen o dobu upravenou v §167 odst. 1 T t .

Při hodnocení návrhu policejního orgánu je naplněována dozorová funkce státního zástupce, když je oprávněn vrátit v cizí společně s pokyny k došetování.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2161

⁷¹ Tamtéž, strana 2169

Dochází tak k druhému posouzení, zda jsou výsledky vyšetření dostatečné pro jeho ukončení a postoupení trestního řízení do další fáze.

4.3.3 Specifika řízení proti mladistvému

Pokud je p ípravné řízení vedeno proti osobě, která již dosáhla v ku patnácti let a zároveň nedovršila osmnáctý rok života, postupují orgány inné v trestním řízení podle zvláštní úpravy obsažené v zákoně . 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a zmlouaných, kterých zákon (dále jen ZSM). Úprava obsažená v tomto předpisu je speciální v í T , který je používán subsidiárně. P ípravné řízení vedené proti osobě mladistvé je zároveň ovlivněno řadou mezinárodních smluv, jimiž je česká republika vázána.

P ípravné řízení je modifikováno potřebou zvlášť šet it práva osoby, proti níž je vedeno, a to především s ohledem na předpokládanou nižší duševní vysplost mladistvého oproti osobě dospělé. Toho je dosaženo zesílením n kterých záruk, které jsou v mírnější podobě standardní součástí p ípravného řízení. To znamená již výběrem osob, které jsou k takovému řízení p íslušné, takovými osobami mají být podle §3 odst. 8 ZSM pouze osoby se zvláštní právou pro zacházení s mládeží. Z hlediska p íslušnosti byla přijata i zvláštní úprava p íslušnosti soudu prvního stupně, jímž je soud v místě trvalého bydliště mladistvého.

P i výkonu jednotlivých úkonů trestního řízení mají orgány povinnost postupovat takovým způsobem, který nenaruší vývoj mladistvého a zároveň na něj působí výchovně. Na to navazuje povinnost státního zástupce zakotvená v § 59 a 60 ZSM, která ho nutí postupovat způsobem co nejpozitivnějším pro další vývoj mladistvého, který spoívá zejména v pokynů up ednostovat alternativní způsob ochrany. Ochrana těchto práv je zajišťována skrze povinnost státního zástupce v případě zahájení trestního stíhání informovat jeho zákonného zástupce. Vedle zákonného zástupce jsou o zahájení trestního stíhání informováni orgány sociálně právní ochrany dětí a další subjekty, které mohou příznivě působit na mladistvého, s nimiž jsou orgány inné v trestním řízení povinny spolupracovat. K zajištění těchto a dalších práv mladistvého obviněného musí mít obhájce již v p ípravném řízení, a to již od okamžiku, kdy je proti němu poprvé sm ovaná opatření nebo úkon podle T .

4.4 Rozhodnutí v p ípravném řízení

P ípravné řízení je končeno zásadně rozhodnutím. Tato rozhodnutí jsou obecně vydávána ve formě usnesení, s výjimkami plynoucími ze zákona, kdy se

jedná o rozhodnutí *sui generis*. Rozhodnutí je možné dle lit podle jejich účinku, tedy zda trestní řízení ukončí, přerušuje nebo posouvají do stádia řízení před soudem. Dalšími způsoby jejich delení je podle orgánů, které jsou oprávněny je vydat, nebo podle toho, zda je vydání takového rozhodnutí fakultativní či obligatorní.

4.4.1 Obžaloba

Podání obžaloby upravené v § 176 až 179 TŘ je projevem výhradní pravomoci státního zástupce dát podnět pro zahájení řízení před soudem. Vedle obžaloby splňuje stejnou funkci návrh na potrestání vydávaný ve zkráceném pípravném řízení, který se od obžaloby liší absencí odvodnění. Obžalobu je státní zástupce na základě zásady legality povinen podat, pokud výsledky vyšetřování odvodují postavení obviněného před soud. Z tohoto znění lze odvodit, že státní zástupce musí disponovat určitou mírou jistoty, že obviněný skutek spáchal. TŘ však nijak nespecifikuje tuto míru jistoty a je tak vytvořen prostor pro subjektivní zhodnocení. Ze systematiky TŘ vyplývá, že by tato jistota měla být vyšší než při zahájení trestního stíhání a naopak nelze požadovat takovou míru jistoty, která je nutná pro vynesení odsuzujícího rozsudku.⁷²

Tuto konstrukci je nutné používat s ohledem na povahu pípravného řízení, v němž nemá primárně docházet k provádění delkaz, a tedy státní zástupce nemá k dispozici všechny informace potřebné k posouzení viny obviněného. K podání obžaloby tak musí dojít i v případech, kdy státní zástupce není přesvědčen o vině obviněného, ale je pravděpodobné, že k takovému přesvědčení dojde na základě delkaz, které budou provedeny v řízení před soudem. V praxi tak státní zástupce přistupuje k podání obžaloby, pokud není zcela zjevné, že by se jednalo o žalobu neúspěšnou.

Žaloba musí splňovat náležitosti uvedené v § 177 TŘ. Tyto náležitosti jsou údaje potřebné k identifikaci obviněného, označení státního zástupce, den sepsání žaloby, žalobní návrh, odvodnění a navrhované delkazy. Největší význam lze připsat žalobnímu návrhu, který musí obsahovat popis skutku a právní kvalifikace, kterou v něm státní zástupce spatřuje. Popis skutku musí být bezpodmínečně shodný s popisem skutku uvedeným v zahájení trestního stíhání a musí být obsažen v žalobním návrhu, nestává tedy jeho popis odvodnění. Při

⁷² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 541

nedodržení podmínky totožnosti skutku by nebylo možné uznat obžalovaného vinným a soud by musel v c vrátit zp t do p ípravného ízení.⁷³

Sou ástí popisu skutku je uvedení takových informací, které jednozna n identifikují skutek tak, aby nemohl být zam n n za skutek jiný, v etn všech skutkových okolností rozhodujících pro právní kvalifikaci. Pravidelnou sou ástí je uvedení místa a asu, v nichž ke skutku došlo. Ty musí být vyjád eny co nejp esn ji. To neznamená, že by nebylo možné uvést ur ité rozmezí, které vy s ohledem na svoji velikost bylo stále možno považovat za konkrétní vzhledem k okolnostem p ípadu.⁷⁴

Voln jší úprava pak platí pro právní kvalifikaci, kterou je možné v pr b hu vyšet ování zm nit a o této zm n vyrozum t obvin něho a jeho obhájce. Samotná kvalifikace se skládá ze zákonného pojmenování trestného ínu a odkazu na ustanovení zákona, v n mž je upraven. K pojmenování trestného ínu se uvádí i jeho vývojové stádium.

Vedle obligatorních náležitostí m že být sou ástí obžaloby i fakultativní obsah, kterým je návrh na uložení ochranného opat ení, zabezpe ovací detence, ochranné výchovy nebo zabrání v ci. Zvláš je pak státnímu zástupci v §178a T poskytnuta možnost obvin něho ozna it jako spolupracujícího. Tento institut byl za len n do T novelou provedenou zákonem . 41/2009 Sb. Jedná se o nástroj usnad ující objas ování okolností spojených s mimo ádn závažnou kriminální ínností. Jeho podstatou je doznání obvin něho a jeho pomoc orgán m ínným v trestním ízení vým nou za hmotn právní zvýhodn ní p í vym ování trestu. Ozna ení za spolupracujícího obvin něho je vázáno na spln ní podmínek uvedených v § 178a odst. 1 T . Tyto podmínky musí být spln ny kumulativn .⁷⁵

Podání obžaloby není nezvratným krokem a státní zástupce m že obžalobu vzít zp t až do okamžiku, kdy se soud prvního stupn odebere na záv re nou poradu. Zp tvzetím obžaloby se v c vrací do p ípravného ízení, ve kterém se pokrač uje do vydání nového rozhodnutí.

Je zde nutné upozornit na plánovanou rekodifikaci trestního ízení, ve které se plánuje zavést odpov dnost státního zástupce za p ípady, v nichž byla

⁷³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 10. 1993 sp. zn. 5 To 60/93

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2305

⁷⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. Vydání. Praha: Leges, 2013 ISBN978-80-87576-44-1 strana 540

podána obžaloba a nebyl v nich vynesena odsuzující rozsudek.⁷⁶ Taková úprava by měla mít výrazný vliv na činnost státního zástupce v řízení. Pokud by byla zachována současná povinnost obstarávat věci jak v prospěch, tak v neprospěch obviněného, dostal by se státní zástupce do pozice, v níž by byl nucen vyhledávat věci, které by v řízení před soudem potenciálně vedly k aktivaci jeho odpovědnosti.

Dalším dopadem takové úpravy by byla nutnost změnit zásadu legality, jelikož státní zástupce má na jejím základě povinnost za splnění zákonných podmínek obžalobu podat. S tím souvisí i rozdělení úkolů v trestním řízení mezi soud a státního zástupce. Rozhodovat o vině a trestu spadá výlučně do pravomoci soudu a nelze tak po státním zástupci chtít, aby de facto určil vinu již při podávání obžaloby.

4.4.2 Zastavení trestního stíhání

Zastavení trestního stíhání je meritorním rozhodnutím ve věci a vytváří tak překážku věci rozhodnuté stejně jako zprošující rozsudek. Tuto překážku je možné přestat pouze v rámci dozoru nejvyššího státního zástupce prostřednictvím zrušení již pravomocného usnesení podle §174a T. nebo prostřednictvím mimořádných opravných prostředků.⁷⁷

Státní zástupce zastaví trestní řízení, pokud nastane jedna ze situací uvedených v § 172 odst. 1 T. Tyto důvody k zastavení trestního stíhání jsou obligatorní. Jejich podstata spočívá v nesplnění předpokladů potřebných pro vydání jiného meritorního rozhodnutí, na jehož základ by bylo možné pokračovat v trestním řízení.

Jako první důvod zastavení trestního stíhání je uvedeno, že se daný skutek, pro který bylo vedeno, nestal. Zákon používá v definici výrazu, je nepochybné, vyžaduje tak od státního zástupce vysokou míru přesvědčení. V případě pochybností není tato podmínka naplněna, a státní zástupce nemůže trestní stíhání zastavit, naopak musí podat obžalobu a případné rozhodnutí o tom, že se skutek nestal nechat na posouzení soudu.⁷⁸

Druhým důvodem je zjištění, že předem trestný skutek není trestným činem a zároveň není dán důvod pro postoupení věci jinému orgánu. Zde se projevuje potřeba rozlišit mezi mírou podezření v průběhu trestního řízení. Jelikož již při

⁷⁶ Věcný záměr trestního řádu z roku 2014.

⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2194

⁷⁸ Tamtéž, strana 2195

zahájení trestního stíhání jsou vyžadovány od vodn é skute nosti nasv d ující, že byl spáchán trestný in a od vodn ý záv r, že ho spáchala ur itá osoba, lze ustanovení §172 odst. 1 písm. a) T považovat za d kaz rozdílu v mí e podez ení mezi zahájením trestního stíhání a podáním obžaloby. Ten spo ívá v tom, že zatímco po zahájení trestního stíhání je p edpokládána možnost vydat pozd ji rozhodnutí o jeho zastavení z d vodu, že se o trestný in nejedná, tak obžalobu sice m že vzít státní zástupce zp t, ale o tom že se o trestný in nejedná, m že rozhodnout jen soud ve zproš ujícím rozsudku.

Dalším uvedeným d vodem je neprokázání, že skutek spáchal obvin ý. Toto ustanovení lze považovat za problematické, jelikož orgánem p íslušným k rozhodnutí o tom, zda obvin ý spáchal trestný in, je primárn soud. Vzhledem k faktu, že trestní stíhání bylo zahájeno proti konkrétní osob a T pro to vyžaduje dostate né od vodn ní, že trestný in spáchala práv tato osoba, je ve vztahu k zásad legality státní zástupce staven do pozice, kdy by m l p i aplikaci §172 odst. 1 písm. c) T zastavit trestní stíhání vždy, když není stoprocentn p esv d en o vin obvin ného. P i takovém postupu by se po státním zástupci požadovalo, aby suploval úlohu soudu, a to již v p ípravném ízení. Proti takovému postupu se staví i judikatura, která íká, že pro zastavení trestního stíhání je nutná jistota, že trestný in nespáchal obvin ý.⁷⁹ Nabízí se tedy otázky, zda by nebylo vhodné zm nit zn ní této podmínky, z dnešní podoby na je prokázáno, že obvin ý skutek nespáchal.

Dalšími obligatorními d vody jsou nep ípustnost trestního stíhání, nep í etnost v dob ínu a zánik trestnosti p edm tného jednání.

Vedle d vod obligatorních T uvádí ve druhém odstavci fakultativní d vody, jejichž uplatn ní z stává na uvážení státního zástupce. Zastavení z t chto d vod se také ozna uje jako procesní korektiv trestního bezpráví.⁸⁰ K zastavení trestního stíhání z fakultativních d vod lze p istoupit jen za p edpokladu p edchozího ádného objasn ní v rámci vyšet ování. Tím je zastavení trestního stíhání odlišeno od odložení v ci ze stejných d vod provedeného v rámci prov ování.

Fakultativní d vody jsou úzce vázány na dosažení ú elu trestního ízení. Pokud již bylo tohoto ú elu dosaženo nebo ho skrze p edm tné trestní stíhání

⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 17. 6. 1976 Sp. Zn. 4 Tz 105/76

⁸⁰ ⁸⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. Vydání. Praha: Leges, 2013 ISBN 978-80-87576-44-1 strana 542

dosáhnout nelze a je souběžně vedeno trestní stíhání, u něhož to lze předpokládat, má státní zástupce možnost vydat usnesení o zastavení trestního stíhání.

Zastavení trestního stíhání je směrováno výhradně proti vymezenému skutku a nikoli proti právní kvalifikaci obsažené v usnesení o zahájení trestního stíhání.

4.4.3 Postoupení v cizím orgánu

Vyjde-li během přípravného řízení najevo, že předem tzný skutek není trestným činem, ale mohlo by se jednat o přešestek, jiný správní delikt nebo kárné provinění postoupí státní zástupce v cizím orgánu, který považuje za příslušný k jejímu projednání. Z toho vyplývá, že státnímu zástupci stačí podezření, že se jedná o přešestek, jiný správní delikt nebo kárné provinění a nemusí provádět žádné šetření, aby zjistil, zda tomu tak skutečně je.

Usnesení o postoupení v cizím orgánu se doručuje obviněnému a všem poškozeným. Jelikož v době vydání tohoto usnesení mají poškození stále možnost přihlásit se s nárokem na náhradu škody, je nezbytné, aby bylo usnesení doručeno i těm poškozeným, kteří ještě tento nárok neuplatnili. Jak obviněný, tak poškozený mají právo podat proti tomuto rozhodnutí stížnost k nejvyššímu státnímu zástupci.

4.4.4 Přerušování trestního stíhání

Přerušování trestního stíhání se rozumí dočasné zastavení činnosti vyvíjené orgány činnými v přípravném řízení. Vydáním rozhodnutí se zastavuje běh promlčecích lhůt a nevytváří se tak limit pro délku přerušování. To vede v případech, kdy neodpadne důvod přerušování k faktickému zastavení trestního řízení. Při uplatnění přerušování trestního stíhání se do budoucna počítá s jeho pokračováním po odpadnutí překážek.

S ohledem na nejistou délku přerušování je orgán činným v přípravném řízení uložena povinnost uplatnit veškeré úkony, u nichž hrozí, že by nemusely být proveditelné po ukončení přerušování.

Třetí uvádí taxativní výčet důvodů, pro které musí být trestní stíhání přerušeno. Prvním je nemožnost objasnění věci pro nepřítomnost obviněného. Tento důvod lze použít, jen pokud není přípustné vedení trestního stíhání proti uprchlému nebo jeho předání do ciziny.

Další dva důvody se vztahují ke zdravotnímu stavu obviněného, a to jak fyzickému tak duševnímu. Důvodem pro přerušování je takový zdravotní stav, který

znemožuje postavení obviněného před soud. Pro posouzení zda je naplněn zákonný požadavek těžké choroby respektive duševní choroby je nutné získat odborné vyjádření nebo znalecký posudek. V případě, že se trestní řízení přerušuje pro duševní chorobu, je nezbytné, aby se tato choroba u obviněného projevila až po spáchání trestného činu, jinak by se jednalo o skutečnost vylučující protiprávnost. Jelikož duševní choroba musí být natolik závažná, aby obviněný nechápal smysl trestního stíhání, lze předpokládat, že by taková choroba znemožnila v době spáchání trestného činu schopnost obviněného rozeznat jeho protiprávnost. Posledním důvodem přerušování trestního stíhání je vydání obviněného do ciziny nebo jeho vyhoštění.⁸¹

Mezi obligatorním a fakultativním zastavením trestního stíhání je třeba rozlišovat i s ohledem na dopad, jež mají na obviněného. Obligatorním zastavením se dává najevo, že obviněného nadále stíhat nejde, a je tak svou povahou blízké osvobozujícímu rozsudku. Naproti tomu fakultativním zastavením dává státní zástupce najevo pouze své přesvědčení o nepotřebnosti v něm pokračovat. Bez dalšího by tak bylo upraveno právo obviněného se hájit proti obvinění ze spáchání skutku, v němž je spatřován trestný čin. Aby tomu bylo zamezeno je obviněnému a potažmo i poškozenému přiznáno právo se proti zastavení trestního stíhání bránit stížností, již je přiznána odkladný účinek. Tuto stížnost může obviněný podat jak proti zastavení z obligatorních důvodů tak proti zastavení z důvodů fakultativních. Podání stížnosti je omezeno pouze na případy, v nichž se obviněný může domáhat pro sebe přezkumného rozhodnutí.

4.4.5 Odklony v přepřavném řízení

Odklony se rozumí takové vyřízení věci, které se vymyká standardnímu průběhu trestního řízení. Toto vychýlení spočívá v omezení nebo úplném vynechání řízení před soudem. Jejich účelem je podobně jako v případě zkráceného přepřavného řízení zrychlení trestního řízení a odlehčení náplně trestních soudů. Jelikož při provedení odklonu nemá obviněný možnost hájit se v rámci hlavního líčení, je tento způsob vyřízení věci podmíněn nižším stupněm závažnosti dané věci. Protiváhou k tomuto omezení práv obviněného je zpravidla mírnější posouzení věci, než by se očekávalo v řízení před soudem.

Odklony v trestním řízení jsou s výjimkou trestního příkazu zaměřeny na nápravu vztahů mezi pachatelem a poškozeným, mluví se tak o takzvané

⁸¹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0 strana 2214

restorativní justici.⁸² Pestože jsou odklony používány zejména v případech, v nichž je předpokládán mírnější trest, nežli je nepodmíněná odnětí svobody, není to podmínkou. V případech, kdy by připadalo v úvahu udělení nepodmíněného trestu, je odklon cestou k omezení rizika negativního vlivu v zespolečenství na obviněného.

Použití odklon je limitováno na jedné straně závažností spáchaného trestného činu a na straně druhé musí být zpravidla naplněny podmínky na straně obviněného. Tyto jsou jeho přiznání, náprava vzniklé škody a často také složení peněžní sumy na účet určený k pomoci oběti trestných činů. V souvislosti s odklony je nutné poznamenat, že na jejich použití neexistuje právní nárok a jakýkoliv delikt získaný v rámci jejich domlouvání, jako je doznání, by byl v případném následujícím řízení před soudem nepoužitelný.

Ne všechny odklony jsou rozhodnutími v přípavném řízení, za takové lze považovat jen dohodu o vině a trestu, schválení narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání a odstoupení od trestního stíhání mladistvého.

4.4.5.1 Dohoda o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu je rozhodnutím ve věci na pomezí přípavného řízení a řízení před soudem. Na rozdíl od narovnání je proces jejího přijetí posunut o úroveň výš, když dohodu sjednává státní zástupce s obviněným a k jejímu schválení je příslušný soud. Za vyřízení věci v přípavném řízení tak lze považovat pouze podání návrhu na schválení dohody, nikoli schválení samotné. Sjednání dohody však není rozhodnutím.

Smyslem, pro nějž byl tento institut zaveden do českého právního řádu, bylo zjednodušení trestního řízení zejména ve věcech deliktů složitých, v nichž by hrozily zdlouhavé průtahy. Toho je docíleno přiznáním obviněného výměnou za nižší trest. Tím dochází k narušení zásad trestního řízení spojených s dokazováním před soudem, zejména k omezení zásad ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti, jelikož část dokazování je provedena v přípavném řízení.⁸³

Aby mohlo být přistoupeno ke sjednávání dohody o vině a trestu, nesmí být řízení vedeno pro zvlášť závažný zločin, proti uprchlému nebo mladistvému.

⁸² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. strana 729

⁸³ MUSIL, J., Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika [online] 2008, č. 1 [cit. 22. 3. 2015] dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>

První podmínka je projevem tendence zrychlovat průběh trestních řízení, když umožňuje aplikaci tohoto odklonu na široký okruh trestných činů, včetně trestných činů kvalifikovaných jako zločiny. Zbylé podmínky jsou reakcí na významné oslabení pozice obviněného, který dává souhlas s vydáním rozhodnutí o vině, aniž by probíhala hlavní líčení. V případě řízení proti uprchlému se jedná o logickou pékážku, jelikož nepřítomná osoba se fakticky nemůže doznat k vině. Jiná situace je v případě mladistvého, jelikož ten je považován za osobu, u níž je potřeba zachovávat zvýšenou ochranu jeho zájmů. Nelze tak umožnit soudy schválit dohodu o vině a trestu, aniž by se o jeho vině přesvědčil bezprostředně v rámci hlavního líčení.

V rámci sjednávání dohody o vině a trestu je nutné dodržet několik náležitostí. První je účast nezbytných osob, kterými jsou vedle státního zástupce a obviněného také obhájce provádějícího nutnou obhajobu a poškozeného, jemuž je touto dohodou znemožněno uplatnit právo na náhradu škody v rámci standardního řízení před soudem. Obsahové náležitosti dohody pak odráží její účel a účinky. Musí obsahovat popis skutku, na který se vztahuje, jeho právní kvalifikaci, přiznání obviněného a dohodnutý druh a výši trestu.

4.4.5.2 Narovnání

Podstata narovnání spoívá v urovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným do takové míry, že již není třeba pokračovat v trestním řízení a je možné věci odložit. Tento odklon podléhá v přípavném řízení schválení státního zástupce, přestože aktivita v procesu dojednávání je ponechána na pachateli a poškozeném. Dochází tak k odstranění propasti mezi pachatelem a následky, které vyvolal spácháním trestného činu.⁸⁴

Aby bylo možné narovnání schválit, musí se jednat o trestný čin kvalifikovaný jako přečin. Dalšími podmínkami jsou přiznání obviněného, že spáchal trestný čin, vydá bezdůvodné obohacení a uhrazení škody jím způsobené. Škodu je možné uhradit i náhradní hodnotou nebo uvedením v převodní stav. Poslední náležitostí na straně obviněného je složení peněžité částky na účet státního zastupitelství, tato částka je následně určena na pomoc obětem trestných činů. Zákon ponechává určení výše této částky na uvážení obviněného s tím, že částka nesmí být zjevně nepřiměřená vzhledem k závažnosti spáchaného trestného činu. V praxi však dochází k určení této částky osobou státního

⁸⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. 745

zástupce, jehož souhlas s narovnáním jako celkem a tedy i se zmiňovanou peněžní částkou je nezbytný.

Narovnání se schvaluje usnesením, proti němuž je přípustná stížnost s odkladným účinkem, k jejímuž podání jsou oprávněni poškozený a obviněný. Po obsahové stránce musí usnesení obsahovat popis skutku, na který jsou kladeny stejné nároky jako při podání obžaloby. Dalšími náležitostmi jsou obsah dohody o narovnání, na které se obviněný a poškozený shodli a výrok o zastavení trestního stíhání pro uvedený skutek.

4.4.5.3 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je v rámci přípravného řízení rozhodnutím přijímaným státním zástupcem. Jeho podstatou je přerušení trestního stíhání, na takovou dobu, v níž může obviněný prokázat svou nápravu. Pokud se obviněný osvědčí, dojde k definitivnímu zastavení tohoto trestního stíhání. Aby mohl státní zástupce přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání, musí být předem trestný čin maximálně nepříjemem, obviněný se musí k němu doznat, nahradit škodu a vydat bezdovodné obohacení získané trestným činem. O takovém vydání musí uzavřít dohodu s poškozeným, který musí zároveň souhlasit s uplatněním tohoto odklonu.

Pokud je tento odklon uplatněn v rámci zkráceného přípravného řízení, je jeho název upraven na podmíněné odložení návrhu na potrestání. Jedná se o obsahově stejné instituty, které se liší pouze formou přípravného řízení, při němž se použijí.⁸⁵

4.4.5.4 Odstoupení od trestního stíhání mladistvého

ZSM upravuje tento odklon jako nástroj pro případy, kdy chybí ve stejný zájem na trestním stíhání osoby, které dosáhla věku 15 let a nedosáhla věku 18 let, nebo je takové stíhání neúčelné. V přípravném řízení tento odklon přijímá státní zástupce usnesením, a to pouze za předpokladu, že se jedná o trestný čin, za nějž ukládá TrZ trest odnětí svobody nepřevyšující tři roky. Toto usnesení se zruší, pokud mladistvý do tří dnů prohlásí, že na projednání věci trvá.

4.4.6 Odložení a dočasné odložení věci

Odložení a dočasné odložení věci jsou způsobem vyřízení věci již před zahájením trestního stíhání. Příslušnými k odložení věci jsou jak policejní orgán,

⁸⁵ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. Strana 742

tak dozorcující státní zástupce. K odložení postoupí, pokud není dostatečně odvodněno závěr, že byl spáchán trestný čin a nejsou dány předpoklady pro postoupení věci jinému orgánu. Dalšími důvody pro odložení věci jsou jeho nepřípustnost a neúčelnost. Jelikož odložení věci nevytváří překážku věci rozhodnuté, je možné odložit věc i v případech, kdy je sice odvodněno závěr, že byl trestný čin spáchán, ale nelze zahájit trestní stíhání vůči konkrétní osobě. Pouze státní zástupce je pak oprávněn odložit věc z důvodu, že již bylo dosaženo cíle trestního řízení.

Jelikož je odložení věci oslabením pozice poškozeného, má ten právo, aby mu takové rozhodnutí bylo doručeno, a zároveň disponuje možností podat opravný prostředek v podobě stížnosti, jež má odkladný účinek. Pokud věc odkládá policejní orgán, musí do 48 hodin informovat státního zástupce.

Dosažení odložení trestního stíhání je nástrojem pro boj proti organizovaným zločineckým uskupením. Umožňuje orgánům činným v trestním řízení pozdržet vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, aby nedošlo k narušení objasňování další trestné činnosti konané zločineckým uskupením.

Takové pozdržení vydání usnesení o zahájení trestního stíhání je možné až do dvou měsíců, a to se souhlasem státního zástupce i opakovaně. Po odpadnutí důvodů je policejní orgán povinen usnesení bezodkladně vydat.

5 Závěr

Ve své práci jsem se snažil popsat problematiku p ípravného ízení jako celku. Vzhledem k rozsáhlosti tématu, které svou ší í zna n p esahuje prostorové možnosti této práce, jsem se zam íl p edevším na jeho pr b h a postavení orgán v n m inných. Dalším prv k m p ípravného ízení jsem se v noval pouze, pokud m ly významný vztah k probírané problematice. Jelikož p ípravné ízení probíhá v ur ité návaznosti, snažil jsem se systematiku této práce tomuto postupu p ízp sobit tak, aby odpovídala tomu, jak v praxi postupují orgány inné v trestním ízení a zároveň odrážela systematiku zákonné úpravy.

Práce je koncipována tak, aby vytvá ela ucelený pohled na problematiku p ípravného ízení, jeho klí ových ástí a institut . Za tím ú elem jsou porovnávány n které protich dné názorové proudy a analyzovány n které známé problémy, které s sebou p ínáší úprava obsažená v zákonech trestního práva procesního a na n navazující judikatu e.

V práci je stru n nastín n vývoj p edsoucí fáze trestního ízení tak, aby bylo možné si ud lat p edstavu o východiscích a souvislostech, které vedly k vývoji moderního pojetí p ípravného ízení. Na to je navázáno ástí v nující se obecným teoretickým otázkám, které jsou spole né pro celé p ípravné ízení a od jejichž ešení je odvozena platná právní úprava v eské republice. V rámci této ásti je pojednáváno také o úloze a významu p ípravného ízení v systému ízení trestního.

St žejní ást práce je zam ena na pr b h p ípravného ízení v jeho rozdílných formách, v etn jejich vzájemného postavení a problematiky p echodu mezi t mito formami v pr b hu trestního ízení. Zam uji se zejména na postavení, úkoly a pravomoc jednotlivých orgán inných v trestním ízení, které se ú astní na jeho p edsoucí fázi. V rámci této ásti jsou nastín ny klí ové otázky, které jsou ešeny teorií trestního práva procesního ve vztahu k p ípravnému ízení. Poslední ást je v nována rozhodnutím, které orgány vydávají a jejich následk m pro další pr b h trestního ízení.

6 Resumé

The theme of this thesis are criminal preliminary proceedings as one of the most frequently amended sections of the criminal proceedings. Very different views to this matter developed during the past century. The different opinions include the pre-trial proceedings as a whole and on its various aspects. Frequent amendments to the concept of the pre-trial, testifies that it still has not found its best form, which could be adjusted only by partial amendments. The importance of this issue is evidenced by the planned interventions in the form of pre-trial proceedings, which are captured in the eternal purpose for the forthcoming re-codification of criminal procedural law.

Pre-trial is a section of the criminal proceedings, which includes different needs. During the criminal preliminary proceedings are met the need of respecting democratic rule of law and the need to combat crime. From this perspective, this is an area in which must be any legislative change carefully thought out to make an intervention in the constitutionally guaranteed rights and freedoms restricted to the minimum.

The core section of this thesis is devoted to the current legislation used in the Czech Republic, which is supplemented by parts devoted to the historical development and theoretical definition of the concept of criminal preliminary proceedings. Due to the complexity of the theme is this thesis aimed to criminal preliminary proceedings as a whole, focusing on its most important elements, which are its forms, law enforcement authorities, and decisions in the course of it. When analyzing individual components is the thesis focused primarily on the role that they have in relation to the rest of the criminal proceedings and in particular their relationship to the trial phase of criminal proceedings.

The elemental part of this thesis is divided to four subchapters. First subchapter of the fundamental part is devoted to forms of pre-trial proceedings and their use in criminal proceedings. Second subchapter is focused on law enforcement authorities in the pre-trial phase of criminal proceedings and a definition of their roles and mutual relations. Subchapter three is about the process of pre-trial proceedings itself. The last subchapter is focused on various kinds of decisions that are issued in criminal preliminary proceedings.

7 Seznam použité literatury

Knižní:

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4.

JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. vydání, Praha: Leges, 2013. 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1

ŠTRAUS, J. a kol., Úvod do kriminalistiky, 2. vydání, Plzeň, Aleš Benk, 2006. 176 s. ISBN 80-86898-95-4

ŠÁMAL, P. a kol.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003. 1471 s. ISBN: 80-7179-741-3

ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0

CÍSAŘOVÁ, D. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2006. 871 s. ISBN 80-7201-594-X

SCHELLE, K. a kol., Vývoj trestního řízení. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012. 100 s. ISBN 978-80-7418-139-9

VOJÁČEK, L. a kol., České právní dějiny. 2. upravené vydání, Plzeň: Aleš Benk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

VANTUCH, P. Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2010. 666 s. ISBN 978-80-7400-321-9

ŠÍMOV EK, I. a kol. Kriminalistika. Plzeň: Aleš Benk, 2011. 405 s. ISBN 978-80-7380-343-8

NOVOTNÝ, F.: Trestní právo procesní, Plzeň: Aleš Benk, 2009. 410 s. ISBN 978-80-7380-237-0

ŘÍČKA, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravu řízení v ČR. Praha: C. H. Beck, 2015. 745 s. ISBN 80-7179-929-7.

FRYŠTÁK, M., POLIŠENSKÁ, P. Dokazování v přípravě řízení. Nejvýznamnější judikatura k vybraným tematickým okruhům od roku 1989. Praha: Leges, 2014. 120 s. ISBN 978-80-87576-85-4.

VLÁČEK, E., Dějiny Trestního práva v českých zemích a v Československu. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 66 s. ISBN 80-210-3506-4

asopisecké:

MUSIL, J., Funkce p ípravného ízení, profesní profil a kvalifika ní p íprava vyšet ovatele. Kriminalistika. 1994, . 1,

FRYŠTÁK, M., Pojem p ípravné ízení, jeho ú el, význam a funkce z pohledu soudní judikatury. Trestn právní revue, 2014, . 7-8

FRYŠTÁK, M., Smysl a význam zkráceného p ípravného ízení z hlediska jeho rychlosti. Trestn právní revue, 10/2012, s. 235

ŠÁMAL, P., Zkrácené p ípravné ízení. Trestn právní revue 2002, . 1, s. 5

FRYŠTÁK, M., Je nadále nezbytný tém výlu ný „monopol vyšet ování“ policie eské republiky. Kriminalistika. 2010, ro . 42, . 2, s. 81-91 ISSN 1210-9150

FRYŠTÁK, M. Zahájení p ípravného ízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkon . Trestn právní Revue. 2013, ro . 12, . 5, s. 109-112 ISSN 1213-5313

VANTUCH, P., K omezení významu p ípravného ízení v návrzích nového trestního ádu. Trestn právní revue. 2008, . 2,

TUZAR, V., Jak krátké je zkrácené p ípravné ízení? Trestní právo. 2011, . 4,

R ŽI KA, M., N kolik poznámek k výsledk m sv dk v p ípravném ízení z pohledu policejního orgánu a státního zástupce. Trestn právní revue. 2011, ro . 10, . 10,

MUSIL, J., Neúsp šný pokus o reformu p ípravného ízení. Co dál? Kriminalistika, 2000, ro . 33, . 3, s. 204-212

Elektronické:

MUSIL, J., Dohody o vin a trestu jako forma konsenzuálního trestního ízení. Kriminalistika [online] 2008, . 1[cit. 22. 3. 2015] dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství [online] 1/2012 [cit. 24. 3. 2015] dostupné na WWW: www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_Proces/2012/1SL713_2011.pdf

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Bratislav ze dne 17. 6. 1976 Sp. Zn. 4 Tz 105/76

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 10. 1993 sp. zn. 5 To 60/93

Usnesení Vyššího vojenského soudu v Trenčíně ze dne 13. 8. 1991 sp. zn. 2 To 104/91

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2010 sp. zn. 8 Tdo 179/2010

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III Ús597/99

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 8. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1780/07-1

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 4. 2009 sp. zn. I. ÚS 3206/08-1

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012

Právní předpisy:

Zákon č. 141/1961 Sb. O trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb. O policii ČR ve znění pozdějších předpisů.

274/2008 kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o policii České republiky.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 261/2001 Sb. kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 292/1993 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky ve znění dalších ústavních zákonů.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Další

Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb.

Vcný zám r trestního ádu z roku 2014.

Vcný zám r trestního ádu z roku 2008.